

EVOLUTION OF THE CONCEPT OF TOTAL DEFENCE IN THE BALTIC STATES

EWOLUCJA KONCEPCJI OBRONY TOTALNEJ W PAŃSTWACH BAŁTYCKICH

Józef Witold Jordan^{1,A-G}

¹Study of Physical Education, Military University of Technology, Poland
¹Studium Wychowania Fizycznego, Wojskowa Akademia Techniczna, Polska

Jordan, J., W. (2024). Evolution of the concept of total defence in the baltic states / Ewolucja koncepcji obrony totalnej w państwach bałtyckich, Social Dissertations/ Rozprawy społeczne, 18(1), 315-344, <https://doi.org/10.29316/rs/188761>

Authors' contribution

Wkład autorów:

- A. Study design/planning
zaplanowanie badań
- B. Data collection/entry
zebranie danych
- C. Data analysis/statistics
dane – analiza i statystyki
- D. Data interpretation
interpretacja danych
- E. Preparation of manuscript
przygotowanie artykułu
- F. Literature analysis/search
wyszukiwanie i analiza literatury
- G. Funds collection
zebranie funduszy

Tables: 0

Figures: 0

References: 48

Submitted: 23.02.2024

Accepted: 15.05.2024

Summary: The article attempts an initial assessment of the progress made by the Baltic States in implementing the total defense concept.

Material and methods: The article uses officially available data made available on governmental websites on the defence topics of Lithuania, Latvia and Estonia. The method of analysing the literature related to the defence issues of the Baltic States was also applied.

Results: The Baltic States adopted a comprehensive approach to defence. Latvia focused more on educating the public, while Lithuania focused on developing international cooperation. Estonia was the most successful in applying a comprehensive approach to defence.

Conclusions: The implementation of the concept of total defence in the various Baltic states took place in different areas of the states' operations. The Baltic States have had to take steps to improve energy security, border security and cyber security in a short period of time.

Keywords: security, NATO, Baltic states, total defence

Streszczenie: Artykuł jest próbą wstępnej oceny postępów we wdrażaniu koncepcji obrony totalnej w państwach bałtyckich.

Materiał i metody: W artykule wykorzystano oficjalnie dostępne dane udostępnione na rządowych stronach internetowych dotyczących tematyki obronnej Litwy, Łotwy i Estonii. W badaniach nad oceną postępów we wdrażaniu koncepcji obrony totalnej w państwach bałtyckich wykorzystano metodę analizy ilościowej i jakościowej. Zastosowano również metodę analizy piśmiennictwa związanego z problematyką obronności państw bałtyckich.

Wyniki: Wspólną przesłanką, dla której państwa bałtyckie postanowiły przyjąć koncepcję obrony totalnej było zagrożenie ze strony Rosji. Państwa bałtyckie przyjęły kompleksowe podejście do obronności. Łotwa w większym stopniu skupiła się na edukacji społeczeństwa, Litwa natomiast postawiła na rozwój współpracy międzynarodowej. Najbardziej skuteczną w zastosowaniu kompleksowego podejścia do obronności była Estonia.

Wnioski: Realizacja założeń koncepcji obrony totalnej w poszczególnych krajach bałtyckich odbywała się w różnych obszarach działania tych państw. Państwa bałtyckie w krótkim czasie musiały podjąć działania mające na celu poprawę bezpieczeństwa energetycznego, bezpieczeństwa granic i cyberbezpieczeństwa.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, NATO, państwa bałtyckie, obrona totalna

Address for correspondence: Józef Witold Jordan, Studium Wychowania Fizycznego, Wojskowa Akademia Techniczna, Norwida 21, 05-820, Piastów, Polska; email: jozef.jordan1@gmail.com, ORCID: 0009-0000-3264-7288

Copyright by: John Paul II University in Białą Podlaska, Józef Witold Jordan

This is an Open Access Journal, all articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0). License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0>)

Introduction

Obtaining security guarantees became one of the most important elements in the integration of the Baltic States into European structures after the collapse of the Soviet Union. After the withdrawal of Soviet troops from the territory of the Baltic States, the integration of these states into the West began. Membership of NATO and the EU, as well as relations with the United States, have helped the Baltic States take the path towards Europe. After the annexation of Crimea in 2014, the Baltic States saw the need to make changes in terms of total defence. Moscow's military operation in Syria launched in 2015 was also significant in this context. The security of the Baltic States is currently guaranteed, e.g. by the strengthening of the eastern flank through the creation of a rapid response force called a Spearhead, as well as the stationing of NATO combat battalions in Lithuania, Latvia and Estonia. These troops are also deployed in Poland. Air defence missions, i.e. Baltic Air Policing and the Eagle Guardian defence plan in case of aggression from Russia, have also become significant for the defence of the Baltic States. Russia's aggressive actions target not only the armed forces, but also the population in the conflict areas. They can be hybrid actions that combine different means of impact. There is a large disparity in military potentials between Russia and the Baltic States. Therefore, the concept of total defence, in addition to the conventional strengthening of defence capabilities, implies the involvement of the whole society in defence activities.

The issues addressed in the article are directly related to the research interests of the security sciences. Many publications on defence can be found in the Polish scientific literature, but they usually discuss the conventional model of defence with the dominant role of the armed forces. The implementation of total defence in the Baltic States is much less frequently addressed. This concept has long been implemented in Scandinavian countries, as well as in Singapore, Israel and the Swiss Confederation. For the Baltic States, it is relatively new. Progress in the implementation of assumptions of the total defence concept in the Baltic States may have seemed something unattractive in the

Wstęp

Uzyskanie gwarancji bezpieczeństwa stało się jednym z istotniejszych elementów włączenia państw bałtyckich w struktury europejskie po upadku Związku Radzieckiego. Po wycofaniu wojsk radzieckich z terytorium państw bałtyckich rozpoczęto integrację tych państw z Zachodem. Członkostwo w NATO i UE oraz relacje ze Stanami Zjednoczonymi pomogły państwom bałtyckim obrać drogę ku Europie. Po aneksji Krymu w 2014 roku państwa bałtyckie dostrzegły potrzebę dokonania zmian w dziedzinie obrony totalnej. Nie bez znaczenia w tym kontekście była również operacja wojskowa Moskwy w Syrii rozpoczęta w 2015 roku. Aktualnie gwarancję bezpieczeństwa państwom bałtyckim zapewnia między innymi wzmocnienie wschodniej flanki przez utworzenie sił szybkiego reagowania, tak zwanej „szpicy”, jak również stacjonowanie batalionów bojowych wojsk NATO na Litwie, Łotwie i w Estonii. Wojska te rozmieszczone są także w Polsce. Znaczące dla obronności państw bałtyckich stały się też misje obrony powietrznej – Baltic Air Policing oraz plan obrony na wypadek agresji ze strony Rosji – Eagle Guardian. Agresywne działania Rosji ukierunkowane są nie tylko na siły zbrojne, ale również na społeczeństwo znajdujące się na obszarach objętych konfliktem. Mogą one przybierać charakter hybrydowy łącząc różne środki oddziaływania. Pomiędzy Rosją a państwami bałtyckimi istnieje duża dysproporcja potencjałów wojskowych. Dlatego koncepcja obrony totalnej, poza konwencjonalnym wzmacnianiem potencjału obronnego, zakłada zaangażowanie całego społeczeństwa w działania obronne.

Podjęmowana w artykule problematyka jest bezpośrednio związana z obszarem zainteresowań badawczych nauk o bezpieczeństwie. W polskim piśmiennictwie naukowym znaleźć można wiele publikacji na temat obronności, jednak dotyczą one zazwyczaj konwencjonalnego modelu obrony z dominującą rolą sił zbrojnych. O wiele rzadziej poruszana jest problematyka wdrażania obrony totalnej w państwach bałtyckich. Koncepcja ta od dawna implementowana była w państwach skandynawskich, a także w Singapurze, Izraelu czy w Konfederacji Szwajcarskiej. Dla państw bałtyckich jest ona sto-

eyes of researchers, which is why they did not focus on it too often in the Polish literature. It is also noteworthy that issues strictly related to the defence of Ukraine in connection with the ongoing conflict have received more attention in the academic literature. This article aims to assess the progress of the implementation of the total defence concept in the Baltic States. The author focused on the individual actions taken in the implementation of the total defence concept in the Baltic States, comparing the strategic assumptions adopted with the solutions actually implemented.

The article uses publicly available data available on government websites on topics related to the security and defence of Lithuania, Latvia and Estonia. The research on the progress of the implementation of the total defence concept in the Baltic States used the method of analysing the literature related to the security and defence issues of the Baltic States.

Information on the essence of the concept of total defence and the ways in which it has been interpreted in the various Baltic States provides a starting point for further reflections. The following section discusses the rationale behind the Baltic States' decision to implement the concept of total defence. The next part of the article is devoted to the assumptions of the total defence concept as adopted in various Baltic States. The article then presents the results of a study describing the current level of implementation of assumptions of the total defence concept in individual Baltic States. The final part of the article identifies the challenges of implementing the assumptions of total defence of the Baltic States after Russia's invasion of Ukraine in 2022.

The essence of total defence

A proper understanding of the essence of total defence first requires an understanding of its genesis.

sunkowo nowa. Problematyka dotycząca postępów w realizacji założeń koncepcji obrony totalnej w państwach bałtyckich mogła wydawać się w oczach badaczy czymś mało atrakcyjnym, dlatego nie podejmowali jej zbyt często w polskim piśmiennictwie. Warto również zauważyć, że większym zainteresowaniem w piśmiennictwie naukowym cieszą się kwestie stricte związane z obronnością Ukrainy w związku z trwającym tam konfliktem. Niniejszy artykuł ma na celu ocenę postępów we wdrażaniu koncepcji obrony totalnej w państwach bałtyckich. Autor skupił się na poszczególnych działaniach podejmowanych w ramach wdrażania koncepcji obrony totalnej w państwach bałtyckich, porównując przyjęte założenia strategiczne z rozwiązaniami zaimplementowanymi w praktyce.

W artykule wykorzystano publicznie dostępne dane, obecne na rządowych stronach internetowych dotyczących tematyki bezpieczeństwa i obrony Litwy, Łotwy i Estonii. W badaniach nad postęпами we wdrażaniu koncepcji obrony totalnej w państwach bałtyckich wykorzystano metodę analizy piśmiennictwa związanego z problematyką bezpieczeństwa i obrony państw bałtyckich.

Informacje dotyczące istoty koncepcji obrony totalnej oraz sposobów jej interpretacji w poszczególnych państwach bałtyckich stanowią punkt wyjścia do dalszych refleksji. W dalszej części artykułu omówione zostały przesłanki, dla których państwa bałtyckie zdecydowały się na wdrożenie koncepcji obrony totalnej. Kolejna część artykułu poświęcona została założeniom koncepcji obrony totalnej, jakie zostały przyjęte w poszczególnych państwach bałtyckich. Następnie w artykule przedstawiono wyniki badań opisujące aktualny poziom realizacji założeń koncepcji obrony totalnej w poszczególnych państwach bałtyckich. W końcowej części artykułu wskazano wyzwania związane z implementacją założeń koncepcji obrony totalnej państw bałtyckich po inwazji Rosji na Ukrainę w 2022 roku.

Istota obrony totalnej

Właściwe zrozumienie istoty obrony totalnej wymaga w pierwszej kolejności zapoznania się z jej genezą.

Carl von Clausewitz explained that the concept of defence is a way of warding off a blow, while its defining characteristic is to wait for the blow. He also pointed out that the aim of defence is to survive. Clausewitz recognised the potential for civilian involvement in state-led war. He believed that this was a potential that needed to be properly exploited, but the right conditions had to be in place to do so. Some of the important factors include the location where the war is waged and the terrain (Clausewitz, 2006). The rapid and widespread mobilisation of the combat-capable population in the event of an impending war is a key tenet of the total defence concept. The use of the total defence concept in Yugoslavia can serve as a historical example. It has been developed in that country since 1969. However, the ban on surrender became a weak point in the total defence that could lead to the elimination of the civilian population. The concept of total defence that prohibits capitulation, which Yugoslavia adopted in the case of the conflict in the 1990s, contributed to a significant number of casualties (Dulić, Kostić, 2010). From the perspective of the state, rapid and widespread mobilisation is a cost-effective solution because it does not generate the costs of maintaining a regular army. This concept is suitable for small or medium-sized countries with natural conditions that make access to their territory difficult. Total defence is being adopted by states that want to be self-sufficient in terms of defence, but fear a stronger opponent. The most extensive elements of total defence are territorial defence and civil defence. Unlike traditional defence, which is mainly carried out by the armed forces, total defence presupposes the broad involvement of all citizens in different areas of military, civilian, economic, social and psychological life (Marczuk, 2014). The literature lists typical conceptual assumptions that can form the basis of a definition of total defence. These presuppose rapid and universal mobilisation, participation in territorial defence, having civil defence and defence using natural conditions (Zapałowski, 2022).

In addition, total defence is also defined as a concept of military security that implies universal (total) defence by the whole society, organised within the

Carl van Clauzewitz wyjaśnia, że koncepcja obrony to inaczej odparowywanie ciosu, natomiast jej cechą charakterystyczną jest oczekiwanie na cios. Zaznacza również, że celem obrony jest przetrwanie. Clauzewitz dostrzegał potencjał zaangażowania ludności cywilnej w wojnę prowadzoną przez państwo. Uważał, że jest to potencjał, który należy właściwie wykorzystać, jednak muszą być w tym celu spełnione odpowiednie warunki. Istotne są między innymi takie czynniki jak miejsce prowadzenia wojny czy ukształtowanie terenu (Clausewitz, 2006). Szybka i powszechna mobilizacja ludności zdolnej do walki w przypadku zagrożenia wojną jest kluczowym założeniem koncepcji obrony totalnej. Jako historyczny przykład może posłużyć wykorzystanie koncepcji obrony totalnej w Jugosławii. Rozwijana była w tym państwie od 1969 roku. Zakaz kapitulacji stał się jednak słabym punktem obrony totalnej, mogącym prowadzić do eliminacji ludności cywilnej. Koncepcja obrony totalnej zakazująca kapitulacji, którą przyjęła Jugosławia w przypadku konfliktu w latach dziewięćdziesiątych, przyczyniła się do znacznej liczby ofiar (Dulić, Kostić, 2010). Z punktu widzenia państwa, szybka i powszechna mobilizacja jest opłacalnym rozwiązaniem, ponieważ nie generuje kosztów utrzymania regularnej armii. Koncepcja ta jest odpowiednia dla państw małych lub średnich, które charakteryzują się warunkami naturalnymi utrudniającymi dostęp do ich terytorium. Obrona totalna przyswajana jest przez państwa, które chcą być samowystarczalne pod względem obrony, jednak obawiają się silniejszego przeciwnika. Najbardziej rozbudowanymi elementami obrony totalnej jest obrona terytorialna i obrona cywilna. W odróżnieniu od tradycyjnej obrony, prowadzonej głównie przez siły zbrojne, w obronie totalnej zakłada się szerokie zaangażowanie wszystkich obywateli w różnych sferach życia wojskowego, cywilnego, gospodarczego, społecznego i psychologicznego (Marczuk, 2014). W literaturze fachowej wymienia się typowe założenia koncepcyjne, które mogą stanowić podstawę definicji obrony totalnej. Zakładają one: szybką i powszechną mobilizację, współdziałanie w obronie terytorialnej, posiadanie obrony cywilnej oraz obronę z wykorzystaniem warunków naturalnych (Zapałowski, 2022).

System of Universal Defence (SOP). The change in this paradigm of thinking about military security involves a shift from the existing concept of selective defence of the country, mainly by professional operational troops, to a defence in which the whole society is involved. According to this concept, the main task of the general defence system and of the Territorial Defence Forces (WOT) in particular is to conduct a strategic defence operation and to combat military and non-military threats and crises throughout the country. In contrast, the main task of operational troops is to conduct defensive operations in the most compromised directions, especially when an adversary uses operational formations of conventional troops (Kwaśniak, 2023).

The approach to defence in Latvia is referred to as comprehensive national defence. This means that the aim of Latvia's comprehensive national defence is to strengthen the country's deterrence capability, as well as to build resilience to possible armed conflicts and crises. Comprehensive Latvian national defence is understood to mean ensuring security and preparedness in times of crisis in all sectors. In the Latvian defence model, it is important to facilitate effective crisis management at the national level and to prepare Latvian society for the defence of the country. Key elements of Latvia's comprehensive national defence include support for the work done by the government, energy supply, healthcare, international relations, logistics, economy and infrastructure, internal security, and mental resilience in times of crisis. Comprehensive national defence also involves strengthening ties with the Latvian population, NGOs and public administration, as well as with the business community. This aims to minimise distrust between different groups in society, as well as to reduce people's distrust of government bodies (Comprehensive National Defence in Latvia, 2019).

Total defence is a concept present in Lithuania's defence policy. Characteristic features of the concept include completeness and unconditionality. This means that Lithuania is protected by NATO allied forces as well as national armed forces. In Lithuania's defence policy, the term 'total defence' is understood

Ponadto definiuje się ją także jako koncepcję bezpieczeństwa militarnego, która zakłada prowadzenie obrony powszechnej (totalnej) przez całe społeczeństwo, zorganizowane w ramach Systemu Obrony Powszechnej (SOP). Zmiana tego paradygmatu myślenia o bezpieczeństwie militarnym polega na przejściu od dotychczasowej koncepcji selektywnej obrony kraju, głównie przez profesjonalne wojska operacyjne, do obrony, w której zaangażowane jest całe społeczeństwo. W tej koncepcji głównym zadaniem systemu obrony powszechnej, w tym szczególnie Wojsk Obrony Terytorialnej (WOT), jest prowadzenie strategicznej operacji obronnej oraz zwalczanie zagrożeń i kryzysów militarnych oraz niemilitarnych na terytorium całego kraju. Natomiast głównym zadaniem wojsk operacyjnych jest prowadzenie operacji obronnych na najbardziej zagrożonych kierunkach, zwłaszcza w sytuacji użycia przez przeciwnika operacyjnych zgrupowań wojsk konwencjonalnych (Kwaśniak, 2023).

Podejście do obrony na Łotwie określane jest jako kompleksowa obrona narodowa. Oznacza to, że celem kompleksowej obrony narodowej Łotwy jest wzmocnienie zdolności kraju do odstraszenia, a także budowanie odporności na ewentualne konflikty zbrojne i kryzysy. Pod pojęciem kompleksowej obrony narodowej Łotwy rozumie się zapewnienie bezpieczeństwa i gotowości działania w czasie kryzysu we wszystkich sektorach. W łotewskim modelu obrony ważne jest ułatwienie skutecznego zarządzania kryzysowego na szczeblu krajowym oraz przygotowanie społeczeństwa łotewskiego do obrony kraju. Kluczowym elementem kompleksowej obrony narodowej Łotwy jest między innymi wspieranie pracy rządu, dostaw energii, opieki zdrowotnej, stosunków międzynarodowych, logistyki, gospodarki i infrastruktury, bezpieczeństwa wewnętrznego, a także odporności psychicznej w czasie kryzysu. Kompleksowa obrona narodowa polega również na wzmacnianiu więzi z ludnością Łotwy, organizacjami pozarządowymi i administracją publiczną oraz środowiskiem biznesowym. Ma to na celu zminimalizowanie nieufności pomiędzy różnymi grupami społecznymi, a także ograniczenie nieufności ludzi do organów rządowych (Comprehensive National Defence in Latvia, 2019).

to mean the mobilisation of all national resources for defence purposes and resistance by the entire Lithuanian people by all means prescribed under the international law. Lithuania's total defence consists of individual defence, collective defence and NATO membership. According to Lithuania's defence policy, a threat to the security of an individual ally is a threat to the security of the Alliance. For the total defence of Lithuania, it is important to apply a comprehensive approach to security. Key elements of Lithuania's national security are the interoperability of military and civilian capabilities and the country's cooperation with other state institutions (The military strategy of the Republic of Lithuania, 2016).

A comprehensive approach to national defence is one of the most essential elements of Estonian defence policy. Estonia's comprehensive national defence concept encompasses both military and non-military activities that come from the public and private sectors and civil society. The model of Estonia's comprehensive national defence concept is to develop military defence and international action. It is also important for military defence to be supported by the civilian sector, to ensure the cohesion of services and psychological defence. Estonia's national defence concept is based on NATO's system of individual and collective defence. NATO's collective defence provides Estonia with reliable deterrence and defence. For the comprehensive defence of Estonia, it is important to strengthen the cohesion of civil society, as security is easier to ensure in a tolerant, caring and participatory society (National Security Concept of Estonia, 2017).

In summary, the understanding of the concept of total defence goes beyond military defence in the Baltic States. However, it is worth noting that, despite the terminological differences, there is a comprehensive dimension to national defence in each of the Baltic States. To defend themselves against potential aggression, the Baltic States rely heavily on the involvement of the private sector, state institutions, social organisations, as well as citizens in defence activities. It is appropriate to highlight the different approaches of the individual countries mentioned above in terms of terminology (Common Defence

Obrona totalna jest pojęciem funkcjonującym w polityce obronnej Litwy. Charakteryzuje się całkowitością i bezwarunkowością. Oznacza to, że Litwa ochraniająca jest przez siły sojusznicze NATO oraz przez narodowe siły zbrojne. W polityce obronnej Litwy poprzez pojęcie „obrona totalna” rozumie się mobilizację wszystkich zasobów narodowych w celach obronnych oraz stawianie oporu przez cały naród Litwy wszelkimi sposobami określonymi w prawie międzynarodowym. Elementami obrony totalnej Litwy jest obrona indywidualna, zbiorowa i członkostwo w NATO. Według polityki obronnej Litwy – zagrożenie dla bezpieczeństwa pojedynczego sojusznika jest zagrożeniem dla bezpieczeństwa Sojuszu. Dla obrony totalnej Litwy istotne jest zastosowanie kompleksowego podejścia do bezpieczeństwa. Kluczowymi elementami bezpieczeństwa narodowego Litwy są interoperacyjność zdolności wojskowych i cywilnych oraz współpraca tego kraju z innymi instytucjami państwowymi (The military strategy of the Republic of Lithuania, 2016).

Kompleksowe podejście do obrony narodowej jest jednym z najistotniejszych elementów estońskiej polityki obronnej. Kompleksowa koncepcja obrony narodowej Estonii obejmuje jednocześnie działania wojskowe, jak i pozamilitarne, które pochodzą z sektora publicznego i prywatnego oraz społeczeństwa obywatelskiego. Model kompleksowej koncepcji obrony narodowej Estonii polega na rozwijaniu obrony militarnej oraz działań na arenie międzynarodowej. Istotne jest również wsparcie obrony militarnej przez sektor cywilny, zapewnienie spójności służb oraz obrony psychologicznej. Koncepcja obrony narodowej Estonii opiera się na systemie obrony indywidualnej i obrony zbiorowej NATO. Zbiorowa obrona NATO zapewnia Estonii wiarygodne odstraszenie i obronę. Dla kompleksowej obrony Estonii istotne jest wzmocnienie spójności społeczeństwa obywatelskiego, ponieważ w społeczeństwie tolerancyjnym, opiekuńczym i partycypacyjnym łatwiej jest zapewnić bezpieczeństwo (National Security Concept of Estonia, 2017).

Reasumując, w państwach bałtyckich rozumienie koncepcji obrony totalnej wykracza poza obronę o charakterze militarnym. Warto jednak zauważyć,

System – Poland, Comprehensive Defence – Latvia, Estonia and Total Defence – Lithuania).

Rationale for adopting the total defence concept in the Baltic States

Since Russia's annexation of Crimea in 2014, growing threats from the Russian Federation have justified the Baltic States undertaking more extensive defence preparations than before. Russia has repeatedly signalled its interest in aggression towards Lithuania, Latvia and Estonia. One example of an excuse for this is 'defending the rights of the Russian minority'. One of Russia's strategic objectives has become to destroy the security architecture established after the end of the Cold War. To this end, a rapid invasion of the Baltic States and putting NATO on the defensive could be effective (Defence 24, 2019). The key rationale motivating the Baltic States to implement the concept of total defence is their proximity to Russia. Access to the Baltic Sea is strategically important for both NATO and Russia, making these states important elements in the regional balance of power (Parafinowicz, 2017). Organised crime is also a threat from Russia to the Baltic States. An example of this is the activity of the Russian mafia, which, through the corruption of public officials, influences decisions made by legitimate authorities in the Baltic region (INSS, 2020).

The Latvian Concept of State Defence notes the threat posed to Latvia by the rise of military and power politics in international relations as a direct rationale for adopting the concept of comprehensive defence. Authoritarian states disregard generally accepted principles and standards of international law by pursuing aggressive and vague policies while creating

że pomimo różnic terminologicznych, w każdym z państw bałtyckich obrona narodowa ma wymiar kompleksowy. Państwa bałtyckie do obrony przed potencjalną agresją w znacznym stopniu stawiają na zaangażowanie w działania obronne, między innymi sektora prywatnego, instytucji państwowych, organizacji społecznych, a także obywateli. Właściwym jest, to aby podkreślić zróżnicowane podejście poszczególnym krajów wcześniej wymienionych w zakresie terminologii (System Obrony Powszechnej – Polska, Kompleksowej Obrony – Łotwa, Estonia czy Obrony Totalnej – Litwa).

Przesłanki przyjęcia koncepcji obrony totalnej w państwach bałtyckich

Od aneksji Krymu przez Rosję w 2014 roku, narastające zagrożenia ze strony Federacji Rosyjskiej uzasadniały podjęcie przez państwa bałtyckie szerszych niż dotychczas przygotowań obronnych. Rosja wielokrotnie sygnalizowała zainteresowanie agresją wobec Litwy, Łotwy i Estonii. Jej przykładowy pretekst to „obrona praw rosyjskiej mniejszości”. Jednym z celów strategicznych Rosji stała się potrzeba zniszczenia architektury bezpieczeństwa, która utworzona została po zakończeniu Zimnej Wojny. Aby tego dokonać skuteczna mogłaby okazać się szybka inwazja na państwa bałtyckie oraz postawienie NATO przed faktem dokonany (Defence 24, 2019). Kluczową przesłanką, motywującą państwa bałtyckie do wdrożenia koncepcji obrony totalnej, jest ich położenie bezpośrednio w sąsiedztwie z Rosją. Dostęp do Morza Bałtyckiego jest strategicznie ważny zarówno dla NATO, jak i dla Rosji, co czyni te państwa istotnym elementem w regionalnej równowadze sił (Parafinowicz, 2017). Zagrożeniem ze strony Rosji dla państw bałtyckich jest również przestępczość zorganizowana. Za przykład mogą posłużyć działania rosyjskiej mafii, która poprzez korupcję urzędników państwowych wywiera wpływ na decyzje podejmowane przez legalne władze w regionie państw bałtyckich (INSS, 2020).

W łotewskiej Koncepcji Obrony Państwa zwraca się uwagę na zagrożenie, jakim jest dla Łotwy wzrost znaczenia polityki militarnej i siłowej w stosunkach

cyber, hybrid, conventional and nuclear threats in order to destabilise democratic Western states. For Latvia, one of the increasingly significant challenges to international security consists of the growing ambitions of China, which is using information and communication technologies and cyberattacks among other things in order to strengthen its regional and global influence, seeks to take control of Western technology sectors, industries, critical infrastructure and supply chains (The State Defence Concept, 2023).

If Russia's cooperation with Iran thrives militarily and politically, Russia could become an even greater threat to the Baltic States. This state of affairs confirms the validity of the adoption of the total defence concept by Latvia. The Latvian government also recognises the threat posed by Russia's desire to divide the world into spheres of influence and expand its territory. Additionally, Russia cultivates propaganda narratives about historic lands (The State Defence Concept, 2023). This stems from the tenets of Russian imperialist ideology, which is based on the principle of 'where the hat is thrown, there is Russia'. This means that Russia was created as an empire of national 'peripheries', and that the metropolis must be territorially united with the colonies. This way of thinking is dangerous not only for the Baltic States, which share borders with Russia, but also for the whole world. Russian imperialism turned all colonised nations into one general mass and imposed its language, religion and culture on them. It did not matter whether they were Slavic Orthodox, Catholics, Protestants, Muslims or even people from the Far East (Ukrainer, 2020). Another threat for Latvia is Russia's possession of nuclear weapons, which has become a tool of influence and the main guarantee of the regime's security. In order to influence the decisions of the leaders of NATO member states, Russia often threatens that it may use these weapons. Russia has the world's largest stockpile of nuclear weapons, estimated at nearly 6,000 warheads (Rzeczpospolita, 2022). Russia's current nuclear arsenal is significantly smaller than what the Russians had at the time of the USSR. It is currently difficult to estimate the scale on which production of new warheads has developed

międzynarodowych, jako bezpośrednią przesłankę przyjęcia koncepcji obrony kompleksowej. Państwa autorytarne lekceważą powszechnie przyjęte zasady i normy prawa międzynarodowego poprzez prowadzenie agresywnej i niejasnej polityki, kreując przy tym zagrożenia cybernetyczne, hybrydowe, konwencjonalne oraz nuklearne, których celem jest destabilizacja demokratycznych państw zachodnich. Dla Łotwy jednym z coraz bardziej znaczących wyzwań dla bezpieczeństwa międzynarodowego są rosnące ambicje Chin, które wykorzystują między innymi technologie informacyjno-komunikacyjne oraz cyberataki w celu wzmocnienia swoich wpływów w regionie i na świecie, dążą do przejęcia kontroli nad zachodnimi sektorami technologicznymi, przemysłowymi, infrastrukturą krytyczną oraz łańcuchami dostaw (The State Defence Concept, 2023).

Jeśli współpraca Rosji z Iranem będzie prężnie rozwijała się w wymiarze militarnym i politycznym, Rosja może stać się jeszcze większym zagrożeniem dla państw bałtyckich. Taki stan rzeczy potwierdza zasadność przyjęcia koncepcji obrony totalnej przez Łotwę. Rząd łotewski dostrzega również zagrożenie, jakim jest dążenie Rosji do podziału świata na strefy wpływów i rozszerzenia swojego terytorium. Dodatkowo Rosja kultywuje propagandowe narracje o historycznych ziemiach (The State Defence Concept, 2023). Wynika to z założeń imperialistycznej ideologii rosyjskiej, która polega na zasadzie „gdzie rzucono kapeluszem, tam jest Rosja”. Oznacza to, że Rosja powstała jako imperium „peryferii” narodowych, oraz że metropolia musi być terytorialnie zjednoczona z koloniami. Taki sposób myślenia jest niebezpieczny nie tylko dla państw bałtyckich, które mają wspólne granice z Rosją, ale również dla całego świata. Rosyjski imperializm zmienił wszystkie skolonizowane narody w jedną ogólną masę i narzucił im swój język, religię i kulturę. Nie miało znaczenia, czy była to słowiańska ludność prawosławna, katolicy, protestanci, muzułmanie czy nawet ludność z Dalekiego Wschodu (Ukrainer, 2020). Dla Łotwy kolejnym zagrożeniem jest posiadanie przez Rosję broni nuklearnej, która stała się narzędziem wpływu oraz główną gwarancją bezpieczeństwa reżimu. Aby

in Russia (Defence 24, 2022). The complete political dependence of Belarus on Russia has become another threat because of which it was necessary for the Baltic States to adopt the concept of total defence. In order to ensure stability and security, the Russian regime is repressing any opposition. It controls the mass media and restricts freedom of expression. The potential for democratic reform in Russia is low. Russian society is indifferent as to its ability to influence the country's politics (The State Defence Concept, 2023).

The fundamental rationale for introducing total defence in Lithuania is its key location. Lithuania is one of the Baltic States and a member of NATO, as well as being in proximity to the Isthmus of Suwałki – an area so named by NATO to describe the region of Suwałki, Augustów and Sejny. The area is a key link between the territories of the Baltic States and Poland and other NATO countries, while at the same time it separates the Königsberg Oblast, which belongs to Russia, from Belarus (Parafinowicz, 2017). The Russian military presence in the Königsberg region, including the deployment of Iskander missiles and the activity of the Wagner Group in Belarus, may contribute to an escalated risk of armed incidents in the region (Fedorovich, 2023). Information attacks, such as the dissemination of misleading information to shape public opinion regarding national security and defence, are also a threat to Lithuania. They were intended to generate distrust of the democratic order. The rapid advancement of new technologies has made cyberspace a new area of conflict. The Baltic States have been the targets of a number of cyberattacks attributed to Russian hackers. Attacks on critical infrastructure and government institutions have shown how modern forms of aggression can paralyse a state without conventional armed conflict (Paślawski, 2023). Foreign intelligence activities have become another threat to Lithuania. Their purpose may have been to obtain classified information and to have an adverse effect on the political system, socio-economic life and military capabilities of the state. Threat assessments from the Russian Federation also indicated that Lithuania could be used by terrorists as a transit state. In order to ensure regional security, it

wywierać wpływ na decyzje przywódców państw członkowskich NATO, Rosja często grozi możliwością użycia tej broni. Rosja posiada największe na świecie zapasy broni jądrowej, których liczbę szacuje się na blisko 6 tysięcy głowic (Rzeczpospolita, 2022). Aktualnie arsenał atomowy Rosji jest zdecydowanie mniejszy od tego, jakim Rosjanie dysponowali w czasie istnienia ZSRR. Obecnie trudno jest oszacować, na jaką skalę rozwinęła się produkcja nowych głowic w Rosji (Defence 24, 2022). Całkowita zależność polityczna Białorusi od Rosji stała się kolejnym zagrożeniem, z powodu którego konieczne było przyjęcie przez państwa bałtyckie koncepcji obrony totalnej. Reżim w Rosji w celu zapewnienia stabilności i bezpieczeństwa stosuje represje wobec wszelkich przejawów opozycji. Kontroluje środki masowego przekazu oraz ogranicza wolność wypowiedzi. Potencjał reform demokratycznych w Rosji jest niski. Rosyjskie społeczeństwo jest obojętne co do możliwości wpływania na politykę kraju (The State Defence Concept, 2023).

Zasadniczą przesłanką do wprowadzenia obrony totalnej na Litwie jest jej kluczowe położenie. Litwa jest jednym z państw bałtyckich i członkiem NATO, jak również znajduje się w bliskim sąsiedztwie z Przemyskiem Suwalskim – obszarem nazwanym tak przez NATO na określenie regionu Suwałk, Augustowa i Sejny. Obszar ten jest kluczowym łącznikiem między terytorium krajów bałtyckich a Polską i pozostałymi państwami NATO, jednocześnie oddziela on Obwód Królewiecki, należący do Rosji, od Białorusi (Parafinowicz, 2017). Obecność wojsk rosyjskich w Obwodzie Królewieckim, w tym rozmieszczenie rakiet Iskander oraz aktywność Grupy Wagnera na Białorusi, może przyczynić się do eskalacji ryzyka incydentów zbrojnych w tym regionie (Fedorowicz, 2023). Zagrożeniem dla Litwy są też ataki informacyjne, takie jak rozpowszechnianie wprowadzających w błąd informacji w celu kształtowania opinii publicznej odnośnie do bezpieczeństwa narodowego i obrony. Miały one na celu generowanie nieufności w stosunku do porządku demokratycznego. Szybki postęp nowych technologii sprawił, że cyberprzestrzeń stała się nowym obszarem konfliktów. Państwa bałtyckie były celami wielu cyberataków, które są przypisywane rosyjskim hak-

is also important to protect energy, transport or cyber infrastructure from potential terrorist attacks and non-military threats, such as climate change, industrial accidents, natural and environmental disasters (The Military Strategy of the Republic of Lithuania, 2012).

Estonia's implementation of a total defence model was undoubtedly influenced by the cyberattacks Estonia experienced in 2007. Actions related to cyberattacks, such as the riots in Tallinn on 26-28 April 2007, have to be considered an elementary event of this period. The riots were provoked by Russian youths. A pro-Kremlin youth organisation blockaded the Estonian embassy in Moscow. Parallel to the riots, attacks on the Estonian Internet initiated by the Russian organisation 'Nasi' started on 27 April. These attacks paralysed online government websites, banks, the media and public schools. The biggest spike in cyberattacks occurred on 9 May 2007 and included the private sector. Large banks and media outlets were forced to suspend their online services (Esti.pl, 2009). Estonia does not rule out a threat such as a direct military attack from Russia, which is why it decided to adopt the concept of total defence. Any action that targets allied solidarity and the integrity of NATO threatens Estonia's security.

In summary, the Baltic States, as NATO members, had to be prepared for all forms of aggression, including hybrid and conventional actions. They were vulnerable to cyberattacks that could paralyse their countries without the use of Russia's armed forces. Russian imperialist ideology has also become a motivating factor for the Baltic States to implement the concept of total defence. In this context, the impact of global threats on the regional situation of these countries has also become relevant. Russia's possession of nuclear weapons and growing authoritarianism, for example in neighbouring Belarus, have also given rise to the concept of total defence in the Baltic States. Corruption was another reason for adopting total defence. It was Russia's tool used to exert political and economic pressure in the Baltic region.

Ataki na infrastrukturę krytyczną i instytucje rządowe pokazały, jak nowoczesne formy agresji mogą paraliżować państwo bez konwencjonalnego konfliktu zbrojnego (Paślawski, 2023). Kolejnym zagrożeniem dla Litwy stała się działalność wywiadu zagranicznego. Jego celem mogło być uzyskiwanie informacji niejawnych oraz wywieranie niekorzystnego wpływu na system polityczny, życie społeczno-gospodarcze i zdolności wojskowe państwa. W ocenach zagrożenia ze strony Federacji Rosyjskiej wskazywano również, że Litwa mogłaby zostać wykorzystana przez terrorystów jako państwo tranzytowe. W celu zapewnienia bezpieczeństwa regionalnego istotna jest także ochrona infrastruktury energetycznej, transportowej czy cybernetycznej przed potencjalnymi atakami terrorystycznymi oraz zagrożeniami niemającymi charakteru militarnego, jak na przykład: zmiany klimatyczne, awarie przemysłowe, klęski żywiołowe i ekologiczne (The Military Strategy of the Republic of Lithuania, 2012).

Niewątpliwy wpływ na wdrożenie przez Estonię modelu obrony totalnej miały cyberataki, których Estonia doświadczyła w 2007 roku. Za elementarne wydarzenie tego okresu należy uznać połączone z cyberatakami działania, takie jak zamieszki w Tallinnie, które miały miejsce w dniach 26-28 kwietnia 2007 roku. Zamieszki prowokowane były przez rosyjską młodzież. Prokremlowska organizacja młodzieżowa zablokowała estońską ambasadę w Moskwie. Równoległe do zamieszek, 27 kwietnia rozpoczęły się ataki na estoński Internet, inicjowane przez rosyjską organizację „Nasi”. Ataki te paraliżowały internetowe strony rządowe, banki, media oraz szkoły publiczne. Największe nasilenie cyberataków nastąpiło 9 maja 2007 roku i objęło również sektor prywatny. Duże banki i media zostały zmuszone do zawieszenia swoich usług świadczonych online (Esti.pl, 2009). Estonia nie wyklucza całkowicie takiego zagrożenia jak bezpośredni atak militarny ze strony Rosji, dlatego też postanowiła przyjąć koncepcję obrony totalnej. Wszelkie działania, które wymierzone są przeciwko solidarności sojuszniczej i integralności NATO, zagrażają bezpieczeństwu Estonii.

Podsumowując, państwa bałtyckie, jako

członkowie NATO, musiały być przygotowane na wszelkie formy agresji, w tym na działania hybrydowe i konwencjonalne. Były one narażone na cyberataki, które mogły paraliżować ich państwa bez użycia sił zbrojnych Rosji. Imperialistyczna ideologia rosyjska stała się również czynnikiem motywującym państwa bałtyckie do wdrażania koncepcji obrony totalnej. W tym kontekście istotny stał się także wpływ zagrożeń globalnych na sytuację w regionie tych państw. Powodem do przyjęcia koncepcji obrony totalnej w państwach bałtyckich stało się też posiadanie przez Rosję broni nuklearnej oraz rosnący autorytaryzm, na przykład w sąsiedniej Białorusi. Kolejną przesłanką do przyjęcia obrony totalnej stało się zjawisko korupcji. Było to narzędzie Rosji do wywierania nacisku politycznego oraz ekonomicznego w regionie państw bałtyckich.

Assumptions of the total defence concept in individual Baltic States

The lack of trust in the Russian Federation's peaceful intentions towards individual Baltic States contributed to their accession to NATO in 2004. In retrospect, the accession of these countries to the Alliance was a good decision from the perspective of national security. This was confirmed by Russia's subsequent actions, which included the invasion of Georgia in 2008 and the annexation of Crimea in 2014. These events may have indicated that Russia may still have been tempted to initiate an armed conflict with one of the Baltic States. As a result of the expansive actions of the Russian Federation, the individual Baltic States have begun to implement, to the best of their ability, the concept of total defence in terms of national security. This section of the article presents the topic of total defence in the individual Baltic States focusing on the assumptions that were in place prior to the full-scale Russian invasion of Ukraine in 2022.

Latvia's approach to total (comprehensive) defence before 2022 focused on two basic assumptions: the resilience of society in peacetime and the defence of the country in wartime. In times of crisis and war, one of the tasks of comprehensive defence was to organise armed resistance the activities of which would support the Latvian National Armed Forces and allied forces,

Założenia koncepcji obrony totalnej w poszczególnych państwach bałtyckich

Nieufność do pokojowych zamiarów Federacji Rosyjskiej w stosunku do poszczególnych państw bałtyckich przyczyniła się do ich przystąpieniem do NATO w 2004 roku. Z perspektywy czasu przystąpienie tych państw do Sojuszu w kontekście bezpieczeństwa narodowego było dobrą decyzją. Potwierdziły to późniejsze działania Rosji, która dokonała między innymi inwazji na Gruzję w 2008 roku oraz aneksji Krymu w 2014 roku. Wydarzenia te mogły wskazywać, że Rosja mogła nadal pokusić się o wszczęcie konfliktu zbrojnego z jednym z państw bałtyckich. W wyniku ekspansywnych działań Federacji Rosyjskiej poszczególne państwa bałtyckie w miarę swoich możliwości rozpoczęły wdrażanie koncepcji obrony totalnej w zakresie bezpieczeństwa narodowego. W tej części artykułu przedstawiono problematykę obrony totalnej w poszczególnych państwach bałtyckich koncentrując się na założeniach, które obowiązywały przed rozpoczęciem na pełną skalę inwazji Rosji na Ukrainę w 2022 roku.

Podjęcie Łotwy do obrony totalnej (kompleksowej) przed 2022 rokiem skupiało się na dwóch podstawowych założeniach: na odporności społeczeństwa w czasie pokoju oraz na obronie kraju w czasie wojny.

for example, through the exchange of information, the organisation of supplies, as well as through the organisation of resistance and the implementation of passive resistance such as civil disobedience. Another key task for the implementation of total defence in times of crisis and war was to preserve the continuity of state power, maintain the capacity of society and the economy to provide critical services, including the timely generation and storage of critical resources, services and raw material reserves, such as electricity, communications, financial services, food and critical infrastructure (National Defence Concept, 2020).

The 2020 strategy pointed out that the cooperation of the Latvian National Armed Forces with civilian structures plays an important role in the defence of the state. It aims to include specific institutions such as National Border Guard, Security Administration of the Bank of Latvia and Civil Aviation Agency in the planning of activities and exercises carried out by the National Armed Forces of Latvia. Ensuring that civilian and military communications are secure and resilient against attempted disruption is also important. Cooperation and an efficient exchange of information between all institutions have also become important. An example of such cooperation was to be the strengthening of the effectiveness of military medicine through cooperation with Latvian universities and the health sector in the development of crisis training and response plans (National Defence Concept, 2020). An equally important and often mentioned issue in favour of comprehensive defence was the improvement and regular testing during exercises of the Civil Defence Operational Management Centre's ability to cooperate with the Latvian National Armed Forces, state institutions, municipal civil defence commissions, as well as with businesses (Ministry of Defence, 2020).

Latvia's comprehensive national defence was also intended to popularise a culture of preparedness so that citizens would be prepared for the worst scenarios possible. The focus in this area is therefore on strengthening the National Guard and the Young Guard through youth and public education. Issues related to the strengthening of national cyber-security and national cyber-defence capabilities have not been

W czasie kryzysu i wojny kompleksowa obrona miała za zadanie między innymi zorganizowanie zbrojnego oporu, którego działalność byłaby wsparciem dla Narodowych Sił Zbrojnych Łotwy oraz sił sojuszniczych, na przykład poprzez wymianę informacji, organizowanie dostaw, a także poprzez zorganizowanie ruchu oporu oraz poprzez realizację oporu biernego, polegającego na przykład na nieposłuszeństwie obywatelskim. Innym kluczowym zadaniem w zakresie realizacji obrony totalnej w czasie kryzysu i wojny miało być zachowanie ciągłości władzy państwowej, utrzymanie zdolności społeczeństwa i gospodarki do świadczenia usług krytycznych, w tym terminowe tworzenie i przechowywanie krytycznych zasobów, usług i rezerw surowców, takich jak energia elektryczna, łączność, usługi finansowe, żywność, infrastruktura krytyczna (Koncepcja Obrony Narodowej, 2020).

W strategii z 2020 roku zwrócono uwagę na to, że istotną rolę w obronie państwa odgrywa współpraca Narodowych Sił Zbrojnych Łotwy ze strukturami cywilnymi. Ma ona na celu włączenie określonych instytucji, takich jak: Krajowa Straż Graniczna, Administracja Bezpieczeństwa Banku Łotwy, Agencja Lotnictwa Cywilnego, w planowanie działań i ćwiczeń realizowanych przez Narodowe Siły Zbrojne Łotwy. Ważną rolę odgrywa również zapewnienie bezpiecznej i odpornej na próby przerwania komunikacji cywilnej i wojskowej. Istotną stała się także współpraca oraz sprawna wymiana informacji pomiędzy wszystkimi instytucjami. Przykładem takiej współpracy miało być wzmocnienie efektywności medycyny wojskowej poprzez współpracę z łotewskimi uniwersytetami i sektorem zdrowia w zakresie opracowywania szkoleń kryzysowych i planów reagowania (Koncepcja Obrony Narodowej, 2020). Równie istotną kwestią poruszaną na rzecz obrony kompleksowej było doskonalenie i regularne sprawdzanie podczas ćwiczeń umiejętności współpracy Centrum Zarządzania Operacyjnego Obroną Cywilną z Narodowymi Siłami Zbrojnymi Łotwy, instytucjami państwowymi, miejskimi komisjami obrony cywilnej, a także z przedsiębiorcami (Ministerstwo Obrony, 2020).

Kompleksowa obrona narodowa Łotwy miała również za zadanie popularyzować kulturę gotowości,

overlooked either (National Armed Forces, 2018).

In the case of Lithuania, total defence assumptions focused more on the military than the civilian sphere before 2022. The most significant challenges in building Lithuania's national defence capabilities were based on three pillars. The first pillar was to build and develop national military capabilities by increasing funding for the Lithuanian Armed Forces. Military capacity was to be increased through an increase in the number of soldiers, those with military training, and compulsory initial military service personnel, who would have the capacity to transition to universal conscription (National Security Strategy, 2021). The second pillar focuses on ensuring collective security by developing and strengthening NATO's collective defence dimension. Readiness to fulfil all North Atlantic Treaty obligations, and in particular the provisions of Article 5, has also become important (Military Research and Analysis Team, 2018). The third pillar focused on ensuring the readiness of state and local government institutions and citizens to support the implementation of defence tasks. The implementation of these tasks was to consist mainly of the development of plans for national defence and the state mobilisation system, as well as the organisation of unarmed national defence and peaceful civil resistance.

Lithuania's defence capability assumptions were also to be based on the provision of a sufficient strategic reserve and the necessary production capacity. It has also become important to improve the integration of the Lithuanian Riflemen's Union into the national security and defence system and to promote civic and patriotic education. The support for NGOs promoting citizenship and patriotism by teaching the basics of defence at all levels of education was supposed to be an additional asset in creating defence preparedness. Developing dialogue between the public, private and non-governmental sectors regarding security and national defence has also become significant (National Security Strategy, 2021).

Estonia's total defence is based on NATO's collective defence among other things. However, it is worth noting that it also includes paramilitary

aby obywatele byli przygotowani na najgorsze możliwe scenariusze. Dlatego w tym obszarze skoncentrowano się na wzmacnianiu Gwardii Narodowej i Młodej Gwardii poprzez edukację młodych ludzi oraz edukację publiczną. Nie pominięto także kwestii związanych ze wzmocnieniem krajowego bezpieczeństwa cybernetycznego i krajowych zdolności w zakresie obrony cybernetycznej (Narodowe Siły Zbrojne, 2018).

W przypadku Litwy założenia dotyczące obrony totalnej skupiały się przed 2022 rokiem w większym stopniu na sferze militarnej niż cywilnej. Najistotniejsze wyzwania w budowaniu krajowych zdolności obronnych Litwy oparto na trzech filarach. Pierwszym filarem było budowanie oraz rozwijanie krajowych zdolności wojskowych poprzez zwiększanie finansowania Litewskich Sił Zbrojnych. Zdolności wojskowe miały być zwiększane poprzez wzrost liczby żołnierzy, osób posiadających wyszkolenie wojskowe, personelu obowiązkowej wstępnej służby wojskowej, które posiadałyby zdolność przejścia do powszechnego poboru (Strategia Bezpieczeństwa Narodowego, 2021). W drugim filarze skupiono się na zapewnieniu bezpieczeństwa zbiorowego poprzez rozwijanie oraz wzmacnianie wymiaru obrony zbiorowej NATO. Istotna stała się również gotowość do wypełniania wszystkich zobowiązań wynikających z Traktatu Północnoatlantyckiego, a w szczególności postanowień art. 5 (Zespół Badań i Analiz Militarnych, 2018). Natomiast trzeci filar skupiał się na zapewnieniu gotowości instytucji państwowych i samorządowych oraz obywateli do wsparcia realizacji zadań obronnych. Realizacja tych zadań miała polegać głównie na opracowaniu planów obrony narodowej i państwowego systemu mobilizacji, a także organizowaniu nieuzbrojonej obrony narodowej i pokojowego oporu cywilnego.

Założenia dotyczące zdolności obronnych Litwy miały opierać się także na zapewnieniu wystarczającej rezerwy strategicznej i niezbędnej zdolności produkcyjnej. Ważne stało się również zwiększenie integracji Związku Strzelców Litewskich z systemem bezpieczeństwa narodowego i obrony państwa oraz rozpowszechnianie edukacji obywatelskiej i patriotycznej. Dodatkowym atutem w zakresie kreowania

operations such as guerrilla activities and resistance movements. The main priorities for the development of the Defence Forces, included in Estonia's National Security Concept of 2011, included strengthening early warning and command and control capabilities. There has also been a focus on developing an effective preparedness and mobilisation system, on training and creating reserve units. The need was noted to improve the effectiveness of operations undertaken from the Estonian territory against any adversary and to participate in international operations. Attention was also given to ensuring host nation's support for allied forces, as well as to sustainable development of human resources, supplies and logistics (National Defence Strategy Estonia, 2011).

It is noteworthy that due to numerous hacking attacks from the Russian Federation, the Estonian authorities have started to consistently improve its cybersecurity, which has become one of the main priorities to be implemented for the security of the state (Polish Institute of International Affairs, 2018).

Supporting the civilian sector for the purpose of military defence was supposed to involve the preparation and the efficient execution out the mobilisation of the Defence Forces, as well as an improved readiness of the Defence Forces through inter-agency cooperation and the Ministry of Defence. The Defence Resources Agency was to play an important role in this regard by keeping records of those fit for service in the Defence Forces and being responsible for the operation of the relevant registers (National Defence Strategy Estonia, 2021). It is noteworthy that Estonia has been and still is particularly vulnerable to disinformation campaigns conducted by the Russian Federation, which is why Estonia's approach to total defence included psychological defence in the development of which the public was to be involved (Kamiński, 2020). Estonian psychological defence involves the cultivation of its society's shared values, identity and livelihood security in order to foster self-confidence and to shape the will of the nation to defend the country (Szymański, 2020).

The main focus of Estonia's international efforts was on involving NATO and the internal security

gotowości obronnej miało być wspieranie organizacji pozarządowych, które promują obywatelstwo i patriotyzm, poprzez nauczanie podstaw obronności na wszystkich poziomach edukacji. Znaczące stało się też rozwijanie dialogu między sektorem publicznym, prywatnym i pozarządowym w obszarze bezpieczeństwa i obrony narodowej (Strategia Bezpieczeństwa Narodowego, 2021).

Obrona totalna Estonii opiera się między innymi na kolektywnej obronie NATO. Warto jednak zauważyć, że obejmuje także operacje paramilitarne, takie jak działalność partyzancka i ruchy oporu. Zawarte w koncepcji Bezpieczeństwa Narodowego Estonii z 2011 roku główne priorytety rozwoju Sił Obronnych polegały między innymi na wzmocnieniu zdolności w zakresie wczesnego ostrzegania oraz dowodzenia i kontroli. Skupiono się również na opracowywaniu skutecznego systemu gotowości i mobilizacji oraz szkoleniu i tworzeniu jednostek rezerwowych. Zauważono potrzebę poprawy skuteczności prowadzenia operacji przeciwko każdemu przeciwnikowi z terytorium Estonii oraz udziału w operacjach międzynarodowych. Zwrócono także uwagę na zapewnienie wsparcia ze strony państwa przyjmującego dla sił sprzymierzonych, a także realizowanie zrównoważonego rozwoju w obszarze zasobów ludzkich, zaopatrzenia i logistyki (National Defence Strategy Estonia, 2011).

Warto podkreślić, że z powodu licznych ataków hakerskich ze strony Federacji Rosyjskiej władze estońskie rozpoczęły konsekwentne podnoszenie poziomu cyberbezpieczeństwa, które stało się jednym z głównych priorytetów do realizacji na rzecz bezpieczeństwa państwa (Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, 2018).

Wsparcie sektora cywilnego dla obrony wojskowej miało polegać na przygotowaniu i sprawnym przeprowadzeniu mobilizacji Sił Obronnych oraz zwiększeniu stopnia gotowości Sił Obronnych poprzez współpracę między-agencyjną i Ministerstwo Obrony. Istotną rolę w tym zakresie miała odgrywać Agencja Zasobów Obronnych poprzez prowadzenie ewidencji osób zdolnych do służby w Siłach Obronnych i ponoszenie odpowiedzialności za funkcjonowanie odpowiednich rejestrów (National Defence Strategy

institutions of EU member states in exercises organised in Estonia and increasing their frequency. An important role in this regard was to be played by the Estonian Academy of Security Sciences as a reserve unit with responsibilities in the direct provision of internal security (National Defence Strategy Estonia, 2021). In the event of a potential military attack on Estonia though, it was crucial to ensure the sustainability and continuation of the key services, which were expected to operate according to the same principles and within the same organisational framework as they would under peacetime conditions (Szymański, 2020). Therefore, National Defence Planning based on operational and emergency plans (National Defence Strategy Estonia, 2021) had an important role to play in this regard.

In conclusion, it is worth noting that, despite the pursuit of common goals in ensuring national and regional security, the approach and assumptions regarding the creation of total defence differed somewhat between the Baltic States. Estonia and Latvia were more focused on getting other services, civilians, as well as governmental and non-governmental organisations more involved in total defence than Lithuania, which concentrated its efforts more towards modernising the army. Estonia has embarked on a broader drive to improve its cybersecurity compared to the other Baltic States. This was in response to numerous cyber incidents initiated by Russian service hackers, among others. It should be emphasised that planning alone and the creation of various types of strategies and concepts are insufficient in order to ensure the effective defence of a country. An important measure that would have the effect of improving the security of the Baltic States is the streamlined and thoughtful implementation of these plans and assumptions.

Estonia, 2021). Warto podkreślić, że Estonia była i jest szczególnie narażona na działania dezinformacyjne ze strony Federacji Rosyjskiej, dlatego podejście Estonii do obrony totalnej obejmowało w swoim zakresie również obronę psychologiczną, w której rozwój zaangażowane miało być społeczeństwo (Kamiński, 2020). Estońska obrona psychologiczna polega na kultywowaniu wspólnych dla danego społeczeństwa wartości, jego tożsamości i bezpieczeństwa bytowego w celu wzmacniania pewności siebie i na kształtowaniu w narodzie woli obrony kraju (Szymański, 2020).

Wysiłki międzynarodowe Estonii koncentrowały się głównie na włączeniu NATO i instytucji bezpieczeństwa wewnętrznego państw członkowskich UE do ćwiczeń organizowanych w kraju oraz zwiększeniu ich częstotliwości. Ważną rolę w tym zakresie odgrywać miała Estońska Akademia Nauk o Bezpieczeństwie jako jednostka rezerwowa pełniąca obowiązki w bezpośrednim zapewnianiu bezpieczeństwa wewnętrznego (National Defence Strategy Estonia, 2021). Natomiast w przypadku potencjalnego ataku wojskowego na Estonię kluczowym aspektem stało się zapewnienie trwałości i kontynuowanie pierwszoplanowych usług, które miały funkcjonować zgodnie z tymi samymi zasadami i w tych samych ramach organizacyjnych, jakie byłyby stosowane w warunkach pokoju (Szymański, 2020). Dlatego istotną rolę w tym zakresie odgrywać miało Planowanie Obrony Narodowej, które oparto na planach operacyjnych oraz planach postępowania w sytuacjach nadzwyczajnych (National Defence Strategy Estonia, 2021).

Podsumowując warto zauważyć, że – pomimo dążenia do wspólnych celów w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa narodowego i regionu – podejście oraz założenia dotyczące kreowania obrony totalnej w poszczególnych państwach bałtyckich nieco się różniły. Estonia i Łotwa bardziej skupiały się na większym zaangażowaniu w obronę totalną innych służb, ludności cywilnej oraz organizacji rządowych i pozarządowych niż Litwa, która bardziej skoncentrowała swoje wysiłki w kierunku modernizacji armii. Estonia w porównaniu do pozostałych państw bałtyckich rozpoczęła w szerszym zakresie dążenia do zwiększenia poziomu cyberbezpieczeństwa. Była to odpowiedź na

Current level of implementation of the total defence concept in the individual Baltic States

The current levels of implementation of the total defence concept vary for the individual Baltic States. This state of affairs may be due to the fact that each of the Baltic States perceives and interprets certain threats in its own individual way. Rapidly occurring events in the region and the world contribute to changing priorities and the implementation of assumptions contained in specific defence strategies. These events include Russia's invasion of Ukraine and the migration crisis caused by the actions of Russian and Belarusian services.

For Latvia, one of the important steps to attain the objectives of the total defence concept has been to take advantage of the capabilities of the National Guard (Latvian: Zemessardze). It is the largest and, in territorial terms, the most numerous structure of the Latvian National Armed Forces, which gave its citizens the opportunity to serve their homeland voluntarily (Likumi, 2016). Public sentiment indicated that the younger generation that would be affected by conscription was favourably disposed towards the coming changes. An increased interest in serving in the National Guard has been an indication of positive public perception. Approximately 1,800 people enrolled in the Latvian National Guard in 2022. In the following months, the number of volunteers was lower by around 200 to 500 people, but still remained higher than in the previous year. In 2022, the Latvian Ministry of Defence assumed that the size of the armed forces in case of war would reach around 50,000 soldiers in the next five years. This would more than double the size of the army from the 2022 figure of 6,700 soldiers

występowanie licznych incydentów cybernetycznych ze strony między innymi hakerów służb rosyjskich. Należy pokreślić, że samo planowanie oraz tworzenie różnego rodzaju strategii i koncepcji jest działaniem niewystarczającym w zakresie zapewnienia skutecznej obrony danego państwa. Istotnym działaniem, które przyniosłoby skutek zwiększający bezpieczeństwo państw bałtyckich, jest sprawne i przemyślane wdrażanie tych planów oraz założeń.

Aktualny poziom realizacji założeń koncepcji obrony totalnej w poszczególnych państwach bałtyckich

Aktualny poziom realizacji założeń koncepcji obrony totalnej dla poszczególnych państw bałtyckich jest zróżnicowany. Taki stan rzeczy może wynikać z faktu, że każde z państw bałtyckich postrzega i interpretuje określone zagrożenia na swój indywidualny sposób. Dynamicznie zmieniające się wydarzenia w regionie i na świecie przyczyniają się do zmiany priorytetów i realizacji założeń zawartych w określonych strategiach obronnych. Do takich wydarzeń możemy zaliczyć inwazję Rosji na Ukrainę oraz kryzys migracyjny spowodowany działaniami służb rosyjskich i białoruskich.

Dla Łotwy istotnym krokiem w celu realizacji założeń koncepcji obrony totalnej stało się między innymi wykorzystanie możliwości, jakie posiada Gwardia Narodowa (łot. Zemessardze). Jest to największa i najliczniej reprezentowana terytorialnie struktura Narodowych Sił Zbrojnych Łotwy, która dała możliwość jej obywatelom odbycia dobrowolnej służby ojczyźnie (Likumi, 2016). Nastroje społeczne wskazywały, że młode pokolenie, którego miałyby dotyczyć pobór, było przychylnie nastawione do nadchodzących zmian. Na pozytywny odbiór przez społeczeństwo wskazywał wzrost zainteresowania służbą w Gwardii Narodowej. W 2022 roku do łotewskiej Gwardii Narodowej zgłosiło się około 1800 osób. W kolejnych miesiącach liczba ochotników była niższa o około od 200 do 500 osób, jednak nadal pozostawała na wyższym poziomie niż w poprzednim roku. Łotewskie Ministerstwo Obrony w 2022 roku zakładało, że w ciągu najbliższych pięciu lat wielkość sił zbrojnych na wypadek wojny osiągnie około 50 tysięcy żołnierzy. Oznaczałoby to ponad

on active duty, 9,500 soldiers in the National Guard and 3,000 reservists (OSW, 2022). In order to enlarge the Latvian army, the Parliament in Riga decided to create the State Defence Service in 2023 (Latvian: Valsts aizsardzības dienests, VAD). The authorities in Riga have thus reinstated compulsory military service, previously abolished in 2007. The reinstatement of compulsory military service was intended to prepare Latvian society for any crisis (TVN 24 BiS, 2023). On the issue of total defence, Latvia places considerable emphasis on defence education for young people. The aim of the Young Guard (Latvian: Jaunsardze) has instead become to involve 10 per cent of schoolchildren by 2024, and 6 per cent of young adults aged 20 to 21, i.e. approximately 9,500 young people, by 2018 (Likumi, 2016). The Young Guard movement has become the largest children and youth movement in Latvia. It aims to educate young people in patriotism, civic awareness, bravery and physical fitness, camaraderie and national defence. More than 8,500 young people belonged to the Young Guard in 2023 (Zemgales Zinas, 2023). Educating children and young people about the basics of statehood and imparting defence skills were reflected in the implementation of the pilot project entitled National Defence Lesson. Strategic level exercises of the Council of Ministers 'Kristaps' and exercises of the municipal civil defence commissions 'Pilskalns' organised by the National Armed Forces of Latvia have also been set up in order to effectively implement Latvia's defence system. In order to promote supporting the public with reliable industry media, an information portal "<https://www.sargs.lv/>" dedicated to defence and security topics has been created. To promote society's resilience to crises, the Latvian Ministry of Defence has also prepared information material in text and video form on how to deal with emergencies, so that every citizen can take care of themselves and their family during the first 72 hours of a crisis or war (Ministry of Defence, 2023).

Among other things, Lithuania has engaged in the development of international cooperation in order to fulfil its total defence tasks. Overall, it can be said that the NATO summit held in Vilnius in the summer was a success for Lithuania. For example, regional

dwukrotne zwiększenie liczebności armii względem stanu na rok 2022, który wynosił 6,7 tysiąca żołnierzy w służbie czynnej, 9,5 tysiąca żołnierzy w Gwardii Narodowej oraz 3 tysiące rezerwistów (OSW, 2022). W 2023 roku w celu powiększenia armii łotewskiej Parlament w Rydze zdecydował o utworzeniu Państwowej Służby Obrony (łot. Valsts aizsardzības dienests, VAD). Władze w Rydze przywróciły tym samym obowiązkową służbę wojskową, którą zniesiono w 2007 roku. Przywrócenie obowiązkowej służby wojskowej miało na celu przygotowanie społeczeństwa Łotwy na dowolny kryzys (TVN 24 BiS, 2023). W kwestii obrony totalnej Łotwa w znacznym stopniu kładzie nacisk na edukację młodych ludzi w zakresie obronności. Celem Młodej Gwardii (łot. Jaunsardze) stało się natomiast zaangażowanie 10% młodzieży szkolnej do 2024 roku, zaś do 2018 roku 6% młodzieży w wieku od 20 do 21 lat, czyli około 9,5 tysiąca młodych ludzi (Likumi, 2016). Ruch Młodej Gwardii stał się największym ruchem dzieci i młodzieży na Łotwie. Ma on na celu kształcenie młodych ludzi w zakresie patriotyzmu, świadomości obywatelskiej, męstwa i sprawności fizycznej, koleżeństwa oraz obrony narodowej. W 2023 roku w Młodej Gwardii było ponad 8,5 tysiąca młodych ludzi (Zemgales Zinas, 2023). Edukacja dzieci i młodzieży na temat podstaw państwowości oraz przekazanie umiejętności z zakresu obronności znalazło swoje odzwierciedlenie we wdrożeniu pilotażowego projektu „Lekcja Obrony Narodowej”. W celu skutecznego wdrażania systemu obronności Łotwy powstały również ćwiczenia szczebla strategicznego Rady Ministrów „Kristaps” oraz ćwiczenia miejskich komisji obrony cywilnej „Pilskalns” organizowane przez Narodowe Siły Zbrojne Łotwy. W celu promowania oparcia społeczeństwa na wiarygodnych mediach branżowych stworzono portal informacyjny „<https://www.sargs.lv/>” poświęcony tematyce związanej z obronnością i bezpieczeństwem. Aby promować odporność społeczeństwa na kryzysy, Ministerstwo Obrony Narodowej Łotwy przygotowało również materiały informacyjne w formie tekstowej i wideo na temat postępowania w sytuacjach kryzysowych, tak aby każdy obywatel mógł zadbać o siebie i swoją rodzinę przez pierwsze 72 godziny kryzysu czy

defence plans were approved. The importance of bringing the democracies of Asia and Europe closer together was noted, as was the relevance of the links between the security situations in both regions (ICDS, 2023). Despite Russia's full-scale invasion in Ukraine, Lithuania has been tardy in implementing its promised population-wide defence plans. The Lithuanian Parliament adopted a resolution approving the Civil Resistance Strategy in 2022, but there is still no plan for its implementation. According to Lithuanian Deputy Defence Minister Žilvins Tomkus, the slow development of the plan was not only attributable to the Ministry of Defence. He noted that other state institutions were also expected to contribute to preparing citizens for civil resistance. In addition, Tomkus pointed out that the main focus was on professional soldiers and conscripts, i.e. those obliged to defend the country. In turn, Lithuanian Defence Minister Arvydas Anušauskas stressed the important role of the Riflemen's Association in providing civil defence courses; however, according to the organisation's commander, homeland defence is everyone's business and not just that of the Riflemen's Association (LRT, 2023).

Military defence of the state, the objectives of the Estonian Defence Forces and the Estonian Defence League were the main focus of the first strategic defence planning documents of the Republic of Estonia. It is worth noting that, following integration into NATO and the European Union, it was significantly expanded to include non-military defence elements. For example, Estonia's National Security Concept of 2017 was developed to include the area of social cohesion and psychological defence of society (Kamiński, 2020). In addition, Estonia conducts non-military defence operations to prepare the public for defence. Many paramilitary organisations operating in Estonia help prepare the public for defence, for example, by providing patriotic and civic education (Staśkiewicz, 2021). The Estonian Defence League plays a significant role for Estonia's total defence. This non-political, paramilitary organisation has been integrated into the country's security system. The Estonian Defence League is part of the Estonian armed forces under the

wojny (Ministerstwo Obrony Narodowej, 2023).

Litwa w celu realizacji zadań z zakresu obrony totalnej zaangażowała się między innymi w rozwój współpracy międzynarodowej. Można ogólnie stwierdzić, że szczyt NATO, który odbył się latem w Wilnie, zakończył się dla Litwy sukcesem. Zatwierdzono między innymi regionalne plany obrony. Dostrzeżono również znaczenie zbliżenia do siebie demokracji Azji i Europy oraz zauważono istotność powiązań między sytuacją bezpieczeństwa w obu regionach (ICDS, 2023). Pomimo inwazji Rosji na Ukrainę na pełną skalę, Litwa opieszale wdraża obiecane plany obrony obejmujące całe społeczeństwo. W 2022 roku parlament litewski przyjął uchwałę zatwierdzającą Strategię Oporu Obywatelskiego, jednak nadal nie ma planu jej realizacji. Według wiceministra obrony Litwy Žilvinsa Tomkusa rozwój planu był powolny nie tylko z powodu Ministerstwa Obrony. Zauważa, że inne instytucje państwowe również miały przyczynić się do przygotowania obywateli do oporu cywilnego. Jednocześnie Tomkus zaznacza, że główny nacisk położony został na żołnierzy zawodowych i poborowych, czyli tych, którzy mają obowiązek bronić kraju. Litewski minister obrony Arvydas Anušauskas podkreślał natomiast znaczenie roli Związku Strzeleckiego w prowadzeniu kursów obrony cywilnej, jednak – zdaniem dowódcy organizacji – obrona ojczyzny jest sprawą wszystkich a nie tylko Związku Strzeleckiego (LRT, 2023).

Na obronie militarnej państwa oraz na zadaniach Estońskich Sił Obrony i Estońskiej Ligi Obrony głównie koncentrowały się pierwsze strategiczne dokumenty planowania obronnego Republiki Estonii. Warto zauważyć, że po integracji z NATO i Unią Europejską w znaczny sposób rozszerzono je o elementy obrony niemilitarnej. Na przykład, koncepcja Bezpieczeństwa Narodowego Estonii z 2017 roku rozwinięta została o obszar spójności społecznej i obrony psychologicznej społeczeństwa (Kamiński, 2020). Dodatkowo Estonia prowadzi niemilitarne działania obronne, które mają na celu przygotowywanie społeczeństwa do obrony. Wiele organizacji paramilitarnych działających w Estonii pomaga przygotować społeczeństwo do obrony między innymi poprzez prowadzenie edukacji patrio-

Estonian Defence League Act. The Estonian Defence League's tasks include improving the security of Estonians and organising training to improve defence skills. Promoting patriotism and sport is also part of the Estonian Defence League's remit (Defence Union Act, 2013). The current concept of Estonian total defence comprises six pillars: military defence, civil support, international action, internal security, continuity of state and society, and strategic communication. This means that the effectiveness of national protection is determined by military and non-military capabilities. In order to effectively implement the assumptions of total defence, Estonia adopted an updated version of the National Security Concept among other things. The document responded to the security developments related to the Russian-Ukrainian war. In this respect, the most significant plans are related to an increase in defence spending in the next few years to the minimum of 3% of GDP, as well as funding for non-military civil protection activities. In general, it can be said that Estonia's efforts to fulfil the tasks posed by total state defence are mainly based on increased defence spending, educating the public and strengthening their will to defend themselves, cooperating with allies, e.g. within NATO, consolidating the country's international position, including through involvement in helping Ukraine (Institute of Central Europe 2023). It should be emphasised that despite the fact that the States spend more than 3% of GDP on defence, these funds are relatively small in relation to their needs, as the GDP of these small countries is relatively small (Lithuania is ranked 68, Estonia 79 and Latvia 87 in terms of defence spending out of 145 countries ranked in the Global Fire Power 2024 ranking in the category: defence finances). Given the scarcity of funds, these countries have to be very careful in prioritising the allocation of money for individual defence tasks especially in terms of Host Nation Support (under NATO Article 3).

To sum it up, the current degree of implementation of the total defence concept in the Baltic States varies. All Baltic States are aware of the threat from Russia. Together, they recognise the need to increase the size of their armies and to modernise the military. However,

tycznej i obywatelskiej (Staśkiewicz, 2021). Estońska Liga Obrony odgrywa znaczącą rolę dla obrony totalnej Estonii. Ta apolityczna, paramilitarna organizacja włączona została w system bezpieczeństwa tego państwa. Estońska Liga Obrony jest częścią sił zbrojnych Estonii na mocy Ustawy o Estońskiej Lidze Obrony. Do zadań Estońskiej Ligi Obrony należy między innymi poprawa bezpieczeństwa Estończyków oraz organizowanie szkoleń podnoszących umiejętności obronne. Promowanie patriotycznej postawy oraz sportu należy również do zadań Estońskiej Ligi Obrony (Ustawa o Unii Obronnej, 2013). Obecnie koncepcja obrony totalnej Estonii obejmuje sześć filarów: obronność wojskową, cywilne wsparcie, działania międzynarodowe, bezpieczeństwo wewnętrzne, ciągłość działania państwa i społeczeństwa oraz komunikację strategiczną. Oznacza to, że o skuteczności ochrony narodowej decyduje potencjał militarny i pozamilitarny. Aby skutecznie wdrażać założenia obrony totalnej, Estonia między innymi przyjęła zaktualizowaną wersję Koncepcji Bezpieczeństwa Narodowego. Dokument ten stał się odpowiedzią na zmiany w obszarze bezpieczeństwa związane z wojną rosyjsko-ukraińską. W tym aspekcie najbardziej znaczące są plany związane ze wzrostem wydatków na cele obronne w kolejnych latach do minimum 3% PKB, a także finansowanie działań pozamilitarnych na rzecz ochrony ludności. Ogólnie można stwierdzić, że działania Estonii na rzecz realizacji zadań, jakie stawia przed nią obrona totalna państwa, opierają się głównie na: zwiększeniu wydatków na cele obronne, edukacji społeczeństwa i wzmocnieniu woli obrony, współpracy z sojusznikami, między innymi w ramach NATO, wzmocnieniu swojej pozycji międzynarodowej, między innymi poprzez zaangażowanie w pomoc Ukrainie (Instytut Europy Środkowej, 2023). Podkreślenia wymaga to, że pomimo tego, że Państwa wydają na obronę ponad 3% PKB, są to środki relatywnie małe w stosunku do potrzeb, jako że PKB tych małych państw jest relatywnie małe (Litwa zajmuje 68, Estonia 79, a Łotwa 87 miejsce pod względem wydatków na obronność na 145 krajów umieszczonych w rankingu Global Fire Power 2024 w kategorii: finanse przeznaczane na obronność).

many assumptions of total defence remain, which are being implemented in different areas of these states' operations and with varying degrees of commitment. For example, when it comes to total defence, Latvia places a significant emphasis on education, while Lithuania focuses on the development of international cooperation. It is worth noting that despite Russia's full-scale invasion of Ukraine, Lithuania has been tardy in implementing its promised all-encompassing defence plans. In the case of Estonia, the effectiveness of the country's total defence concept is currently determined by a comprehensive approach involving the development of military and non-military capabilities. Specific measures have been taken in the Baltic States to reduce the potential negative security impact associated with Russian minorities.

A separate thread that needs to be presented is the fact that, due to the existence of a large Russian-speaking minority groups in Latvia and Estonia (these minority groups account for 32% and 25% of citizens respectively), (Zasadni, 2022) a number of measures have been taken to reduce the alienation of minorities from their countries of residence. In this respect, a very important fact is that radio and television broadcasting in Russian was intensified in Estonia and Latvia after the annexation of Crimea in 2014 in order to better reach Russian-speaking residents, so that they did not have to rely exclusively on Russian portals or news programmes. In Daugavpils, Latvia, where the majority of the population speaks Russian, steps have been taken to better integrate these communities with the rest of the country, including through bilingual education and cultural programmes. In response to rising tensions in Lithuania, the authorities have taken steps to improve integration and prevent the isolation of the Russian minority, promoting intercultural dialogue and mutual understanding. Also in Estonia, a decision made in response to potential security threats was to expand media offerings in minority languages, including Russian, in order to provide more balanced access to information (Institute of Central Europe 2022).

Przez wzgląd na niedużą ilość środków kraje te muszą bardzo uważnie podejść do priorytetów w zakresie podziału pieniędzy na poszczególne zadania związane z obroną zwłaszcza w zakresie Host Nation Support (wsparcia przez państwo gospodarza, wynikającego z art. 3 NATO).

Reasumując, aktualny poziom realizacji założeń koncepcji obrony totalnej w państwach bałtyckich jest dosyć zróżnicowany. Wszystkie państwa bałtyckie są świadome zagrożenia ze strony Rosji. Wspólnie dostrzegają potrzebę zwiększania liczebności armii oraz modernizacji wojska. Jednak pozostaje wiele założeń obrony totalnej, które realizowane są w różnych obszarach działania tych państw i z różnym zaangażowaniem. Na przykład, w kwestii obrony totalnej Łotwa w znacznym stopniu kładzie nacisk na edukację, Litwa natomiast na rozwój współpracy międzynarodowej. Warto zauważyć, że pomimo inwazji Rosji na Ukrainę na pełną skalę, Litwa opieszale wdraża obiecane plany obrony obejmujące całe społeczeństwo. W przypadku Estonii obecnie o skuteczności koncepcji obrony totalnej tego kraju decyduje kompleksowe podejście, polegające na rozwoju potencjału militarnego i pozamilitarnego. W państwach bałtyckich, aby zmniejszyć potencjalny negatywny wpływ na bezpieczeństwo związany z mniejszościami rosyjskimi, podjęto konkretne działania.

Osobnym wątkiem, który wymaga przedstawienia, jest fakt, że przez wzgląd na duży udział mniejszości rosyjskojęzycznej na Łotwie i Estonii (mniejszość, ta stanowi, odpowiednio 32% i 25% obywateli), (Zasadni, 2022) podjęto szereg działań celem zmniejszenia wyobcowania mniejszości od krajów, w których zamieszkują. Bardzo ważnym w tym aspekcie jest fakt, że w Estonii i na Łotwie zwiększono nadawanie audycji radiowo-telewizyjnych w języku rosyjskim po aneksji Krymu w 2014 roku, aby lepiej docierać do rosyjskojęzycznych mieszkańców, aby nie opierali się tylko na rosyjskich portalach czy programach informacyjnych. W Daugavpils na Łotwie, gdzie większość populacji mówi po rosyjsku, prowadzono działania na rzecz lepszej integracji tych społeczności z resztą kraju, między innymi przez edukację dwujęzyczną i pro-

Challenges for the total defence of the Baltic States after Russia's invasion of Ukraine in 2022

Following Russia's aggression against Ukraine in 2022, new challenges have arisen for the Baltic States. These included increased defence spending and the need to ensure energy security. The implementation of effective measures to help combat the instrumentalisation of migration, which is one element of hybrid warfare, has also become a new challenge. Due to an increased number of cyberattacks from Russia, the measures used to combat cyber threats also had to be modernised. Improving and increasing the size of the army and the need to strengthen the cohesion of society also proved to be significant elements to be implemented within the total defence concept. The need for the Baltic States to support Ukraine and its integrity is also worth noting.

Russia's aggression against Ukraine in 2022 was a critical turning point in the Baltic Sea region. The Baltic States faced the challenge to significantly increase defence spending in the face of growing threats. Defence spending is set to increase in Lithuania to 2.7 per cent of GDP, Latvia to 2.4 per cent of GDP and Estonia to 3.2 per cent of GDP in 2024. The development of the Baltic States' defence involved a significant increase in defence spending. The Baltic States allocate funds for defence improvements from their own budgets, and are also supported by members of the Alliance.

Rising electricity prices and the low filling of the natural gas storage facility in Inčukalna, Latvia, became another challenge for the Baltic States after Russia's aggression against Ukraine in 2022. The key challenge in this situation has become to improve energy

gramy kulturalne. Na Litwie, w odpowiedzi na rosnące napięcia, władze podjęły kroki w celu zwiększenia integracji i zapobiegania izolacji mniejszości rosyjskiej, promując dialog międzykulturowy i wzajemne zrozumienie. Również w Estonii reakcją na potencjalne zagrożenia bezpieczeństwa była decyzja o rozbudowie oferty medialnej w językach mniejszości, w tym rosyjskim, co miało na celu zapewnienie bardziej zrównoważonego dostępu do informacji (Instytut Europy Środkowej, 2022).

Wyzwania dla obrony totalnej państw bałtyckich po inwazji Rosji na Ukrainę w 2022 roku

Po agresji Rosji na Ukrainę w 2022 roku, przed krajami bałtyckimi pojawiły się nowe wyzwania. Były to między innymi: zwiększenie wydatków na cele obronne oraz potrzeba zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego. Nowym wyzwaniem stało się też wdrożenie skutecznych środków mających pomóc zwalczać instrumentalizację migracji, która stanowi jeden z elementów wojny hybrydowej. Ze względu na zwiększoną liczbę cyberataków ze strony Rosji, modernizacji wymagały również środki stosowane do walki z cyberzagrożeniami. Udoskonalenie i zwiększanie liczebności armii oraz konieczność wzmacniania spójności społeczeństwa okazały się także znaczącymi elementami do wdrożenia w ramach koncepcji obrony totalnej. Warto również zwrócić uwagę na konieczność niesienia przez państwa bałtyckie wsparcia dla Ukrainy i jej integralności.

Agresja Rosji na Ukrainę w 2022 roku była krytycznym punktem zwrotnym w regionie Morza Bałtyckiego. Dla krajów bałtyckich wyzwaniem stała się potrzeba znacznego zwiększenia wydatków na obronność w związku z rosnącymi zagrożeniami. Wydatki na cele obronne w 2024 roku mają wzrosnąć na Litwie do 2,7 % PKB, Łotwie do 2,4 % PKB i w Estonii do 3,2 % PKB. Rozwój obronności państw bałtyckich wiąże się w znacznym stopniu ze zwiększeniem wydatków na ten cel. Państwa bałtyckie przeznaczają środki na poprawę sytuacji obronnej z własnego budżetu, ale wspierane są również przez członków Sojuszu.

Kolejnym wyzwaniem dla państw bałtyckich po agresji Rosji na Ukrainę w 2022 roku stały się

security through infrastructure development and the completion of the GIPL pipeline and the modernisation of the Mažeikiai refinery. The Klaipeda regasification terminal is an important tool for diversification of natural gas supply sources and directions in the Baltic States. The Klaipeda LNG terminal and the GIPL pipeline could also play a significant role in Ukraine's energy security. Russia's strategy to destabilise the natural gas market through the certification of the Nord Stream 2 pipeline has adversely affected the energy situation of the Baltic States. High natural gas prices on the exchanges have also caused electricity and heat prices to rise (Institute of Central Europe, 2022). It is important for total defence that the Baltic States focus on improving energy security and synchronising with the European grid. It is essential that these countries become independent of Russia in this respect (Institute of Central Europe, 2023).

The instrumentalisation of migration consisted of deliberately creating a migration crisis at the external borders of the European Union. Belarus has become responsible for the sponsored smuggling of migrants into the European Union. The Belarusian regime has been active in attracting migrants from Syria, Iraq, Yemen, Afghanistan and other countries. Migrants were encouraged and even forced to cross the borders of the European Union. The pressure was exerted on Poland, Lithuania and Latvia in particular. Such behaviour was an example of a hybrid threat, destabilising society and the institutions of the European Union. It also endangered the lives of many desperate people and forced them into undignified conditions (Hołdyńska, 2023). The instrumentalisation of migration for political purposes was a worrying phenomenon initiated in 2021 at the external borders of the European Union and continued to be practised after Russia's aggression against Ukraine in 2022. The instrumentalisation of migration became both a surprise and a challenge to the Baltic States, as state border protection services, hospitals, state administration and NGOs, among others, were involved in combating it. The comprehensive approach to defence implied by the concept of total defence is crucial in combating hybrid threats, as these involve

rosnące ceny energii elektrycznej oraz niski poziom wypełnienia magazynu gazu ziemnego w Inčukalna na Łotwie. Kluczowym wyzwaniem w tej sytuacji stało się zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego poprzez rozbudowę infrastruktury oraz zakończenie budowy gazociągu GIPL i modernizację rafinerii w Możejkach. Istotnym narzędziem umożliwiającym w państwach bałtyckich dywersyfikację źródeł i kierunków dostaw gazu ziemnego jest terminal regazyfikacyjny w Kłajpedzie. Terminal LNG w Kłajpedzie i gazociąg GIPL mogłyby odegrać znaczącą rolę także w zapewnieniu bezpieczeństwa energetycznego Ukrainy. Strategia Rosji mająca na celu destabilizację sytuacji na rynku gazu ziemnego poprzez certyfikację gazociągu Nord Stream 2, niekorzystnie wpłynęła na sytuację energetyczną państw bałtyckich. Wysokie ceny gazu ziemnego na giełdach spowodowały, że wzrosły również ceny energii elektrycznej i energii cieplnej (Instytut Europy Środkowej, 2022). Dla obrony totalnej ważne jest, aby państwa bałtyckie ukierunkowane zostały na wzmocnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz synchronizację z siecią europejską. Istotne jest, aby kraje te uniezależniły się pod tym względem od Rosji (Instytut Europy Środkowej, 2023).

Instrumentalizacja migracji polegała na świadomym wywołaniu kryzysu migracyjnego na zewnętrznych granicach Unii Europejskiej. Białoruś stała się odpowiedzialna za sponsorowany przemyt migrantów do Unii Europejskiej. Reżim białoruski aktywnie przyciągał migrantów z Syrii, Iraku, Jemenu, Afganistanu i innych państw. Migranci byli zachęceni, a nawet zmuszani do przekraczania granic Unii Europejskiej. Presja ta szczególnie wywierana była na Polskę, Litwę i Łotwę. Takie zachowanie było przykładem hybrydowego zagrożenia, destabilizacji społeczeństwa i instytucji Unii Europejskiej. Naraziło również życie wielu zdesperowanych ludzi i zmuszało ich do egzystencji w niegodnych warunkach (Hołdyńska, 2023). Instrumentalizacja migracji do celów politycznych była niepokojącym zjawiskiem zapoczątkowanym w 2021 roku na zewnętrznych granicach Unii Europejskiej i nadal praktykowanym po agresji Rosji na Ukrainę w 2022 roku. Zjawisko instrumentalizacji migracji stało się jednocześnie

more than just conventional armed attacks.

A report in the February 2023 Thales Cyber Threat Intelligence Report reveals that the third quarter of 2022 has become a turning point. Cyber warfare focused on Ukrainian and Russian territories has developed to the level of a high-intensity hybrid conflict. Attacks were launched against the Baltic States, among others. These attacks mainly targeted key sectors such as energy, banking, aviation, health infrastructure or public institutions. At the very beginning of the conflict in Ukraine, cyberattacks mainly targeted that country, but subsequent months saw a sharp increase in incidents across the European Union. The Baltic States have become a particularly important target for wartime hacktivists. By the end of 2022, some 157 cyberattacks were reported on their territories. In response to aggression, the Baltic States attacked in cyberspace took steps to ensure improved cybersecurity (Thales, 2023). Growing awareness and response to cyber threats are a key part of the challenges of the Baltic States' defence strategy (Stop Fake PL, 2023).

The Baltic States fear that they could become the next target after Russia's attack on Ukraine, so they are preparing for battle. Among other things, they focus on increasing the presence of troops that could serve as the first line of defence in the event of a Russian onslaught. According to a NATO report of June 2022, each Baltic state had a multinational combat group of between 1,400 and 1,900 soldiers. These units had tanks, armoured fighting vehicles and heavy artillery at their disposal. At last year's summit in Madrid, NATO members agreed to allocate more troops to Estonia, Latvia and Lithuania. Brigade-sized units of up to 5,000 soldiers were deployed to protect each of these countries. The Baltic States will also need an adequate supply of ammunition and weapons to protect themselves from tanks and armoured personnel carriers, as well as weapon systems such as the US FGM-148 Javelin or FIM-92 Stinger. As the former Deputy Assistant Secretary of Defence for European and NATO Policy Jim Townsend announced, the Baltic States' defence strategy should essentially be to turn these countries into 'porcupines'. The aim is

zaskoczeniem i wyzwaniem dla państw bałtyckich, ponieważ w zwalczanie go zaangażowane były między innymi służby odpowiedzialne za ochronę granicy państwowej, szpitale, administracja państwowa oraz organizacje pozarządowe. Kompleksowe podejście do obronności, jakie zakłada koncepcja obrony totalnej, jest niezwykle istotne w zwalczaniu zagrożeń hybrydowych, ponieważ te obejmują nie tylko konwencjonalny atak zbrojny.

Sprawozdanie zawarte w Thales Cyber Threat Intelligence Report z lutego 2023 roku ujawnia, że trzeci kwartał 2022 roku stał się punktem zwrotnym. Cyberwojna skoncentrowana na terytorium Ukrainy i Rosji rozwinęła się do poziomu konfliktu hybrydowego o wysokiej intensywności. Ataki skierowane zostały między innymi przeciwko państwom bałtyckim. Dotyczyły one głównie kluczowych sektorów, takich jak: energetyka, bankowość, lotnictwo, infrastruktura zdrowotna czy instytucje publiczne. Na samym początku konfliktu na Ukrainie cyberataki dotyczyły głównie tego państwa, jednak w późniejszych miesiącach odnotowano gwałtowny wzrost incydentów w całej Unii Europejskiej. Kraje bałtyckie stały się szczególnie istotnym celem dla wojennych hakytywistów. Pod koniec 2022 roku na terytorium tych państw odnotowano około 157 cyberataków. W odpowiedzi na agresję, atakowane w cyberprzestrzeni państwa bałtyckie podjęły środki zapewniające wzrost cyberbezpieczeństwa (Thales, 2023). Rosnąca świadomość i reakcje na cyberzagrożenia stanowią kluczową część wyzwań strategii obronnej regionu państw bałtyckich (Stop Fake PL, 2023).

Państwa bałtyckie obawiają się, że po ataku Rosji na Ukrainę mogą stać się następnym celem ataku, dlatego przygotowują się do walki. Skupiają się między innymi na zwiększeniu obecności wojsk, które mogłyby służyć jako pierwsza linia obrony w przypadku rosyjskiej napaści. Według sprawozdania NATO z czerwca 2022 roku w każdym państwie bałtyckim znajdowała się wielonarodowa grupa bojowa o liczebności od 1400 do 1900 żołnierzy. Jednostki te miały do dyspozycji czołgi, opancerzone pojazdy bojowe oraz ciężką artylerię. W trakcie ubiegłorocznego szczytu w Madrycie członkowie NATO zgodzili się na przydziele-

to 'increase the pain' that could be inflicted on Moscow if it tried to attack. Improving and increasing the size of the armies in the Baltic States has become another key challenge for the total defence of these states after 2022 (Business Insider, 2023).

Strengthening the cohesion of society is a significant element of total defence. In order to survive a crisis related to military aggression or natural disaster, it is important that society is able to provide support to the fighting armed forces. Until now, main elements seen as a guarantee of security included joining NATO or implementing technical modernisations. It is worth noting that countries were less focused on the implementation of non-military state structures for times of crisis (Defence 24, 2020). Following the outbreak of Russia's aggression against Ukraine, the challenge for the societies of the Baltic States may have been to get prepared to defend the state. While the willingness of the population to resist the aggressor in the face of war increased among Lithuanians and Estonians, the willingness of Latvian citizens to defend the state in a threatening situation was much lower. Of all the nations in the Baltic States, the Estonians expressed the greatest readiness to defend themselves. Approximately 81% of Estonians would carry out armed resistance in the event of an attack. In turn, 53% of residents would be ready for armed combat in the event of aggression against Lithuania. A different trend is observed in Latvia. In 2020, around 31% of the population were ready to defend the country militarily. In 2022, the rate was 13% lower (Institute of Central Europe, 2023). On the basis of the above data, it can be concluded that the willingness of the public in the Baltic States to defend their countries is not entirely consistent. It is important that the citizens of each of these countries are involved at a similarly high level in the defence of their country in the event of aggression. This could significantly increase their chances of defending themselves more effectively.

After Russia's aggression against Ukraine in 2022, the challenge for the Baltic States became to actively support Ukraine with military equipment despite their much smaller financial capacity relative to other NATO countries. The Baltic States, by their own admission,

nie Estonii, Łotwie i Litwie większej ilości wojska. Do ochrony każdego z tych krajów rozdysponowano jednostki wielkości brygady, która może liczyć do 5 tysięcy żołnierzy. Państwa bałtyckie będą potrzebowały także odpowiednich zapasów amunicji i broni do ochrony przed czołgami i transporterami opancerzonymi oraz systemów broni, takich jak na przykład amerykański FGM-148 Javelin czy FIM-92 Stinger. Jak oznajmił były zastępca asystenta sekretarza obrony ds. polityki europejskiej i NATO Jim Townsend, strategia obronna państw bałtyckich powinna zasadniczo polegać na przekształceniu tych krajów w "jeżozwierze". Celem jest "zwiększenie bólu", który mógłby zostać zadany Moskwie, gdyby próbowała zaatakować. Udoskonalenie i zwiększenie liczebności armii państw bałtyckich stało się kolejnym kluczowym wyzwaniem dla obrony totalnej tych państw po 2022 roku (Business Insider, 2023).

Wzmacnianie spójności społeczeństwa jest znaczącym elementem obrony totalnej. Dla przetrwania kryzysu związanego z agresją militarną czy klęską żywiołową ważne jest, aby społeczeństwo potrafiło stanowić wsparcie dla walczących sił zbrojnych. Do tej pory za gwarancję bezpieczeństwa uchodziły głównie elementy takie jak wstąpienie do NATO czy modernizacja techniczna. Warto zauważyć, że kraje mniej skupiały się na realizacji zadań pozamilitarnych struktur państwowych na czas kryzysu (Defence 24, 2020). Po wybuchu agresji Rosji na Ukrainę wyzwaniem dla społeczeństw państw bałtyckich mogła stać się gotowość do obrony państwa. Podczas gdy w obliczu wojny wola mieszkańców do przeciwstawienia się agresorowi wzrosła wśród Litwinów i Estończyków, na Łotwie gotowość obywateli do obrony państwa w sytuacji zagrożenia była znacznie mniejsza. Spośród narodów państw bałtyckich największą gotowość do obrony wyrażali Estończycy. Opór zbrojny w przypadku ataku stawiliby około 81% Estończyków. Walkę zbrojną w przypadku agresji na Litwie podjęłoby natomiast około 53% mieszkańców. Inny trend obserwuje się na Łotwie. W 2020 roku około 31% społeczeństwa byłoby gotowe do zbrojnej obrony kraju. W 2022 roku wskaźnik ten był niższy o 13% (Instytut Europy Środkowej, 2023). Na podstawie powyższych danych

provide significant support to Ukraine. It includes, for example, Mi-8/17 multipurpose helicopters or towed artillery such as the D-30 and FH70. The Baltic States' modernisation processes and the purchase of new equipment allow them to hand over Mi-8/17 helicopters. In addition, Estonia is acquiring modern K9A1 self-propelled howitzers, the number of which was recently increased to 42. This allows the transfer to Ukraine of further towed trailing systems like the D-30 cal. 122 mm or the better FH70 cal. 155 mm. Lithuania also transferred dozens of Bofors L70 anti-aircraft guns with ammunition and Mi-8 multipurpose helicopters in a new package of military aid to Ukraine. The value of this package is approximately €125 million. Latvia has decided to support Ukraine with the transfer of 2 Mi-17 multipurpose helicopters, 10 FIM-92 Stinger shoulder-fired very short-range anti-aircraft missile launchers (MANPADS), 10 machine guns and an unspecified number of UAVs (Defence 24, 2023). The Baltic States are trying with all their might to support Ukraine despite their limited capacity in relation to other, richer NATO countries. They see the need to take such action because they are aware that if Ukraine succumbs to the Russian onslaught, they could become the aggressor's next target.

In conclusion, after Russia's aggression against Ukraine in 2022, many new challenges have arisen for the Baltic States. In order to improve border security, energy security, cybersecurity, and internal and national security, these countries have had to effectively counter threats in the short term. Russia's aggressive policy makes it a legitimate course of action in this situation for the Baltic States to increase defence spending and improve their armed forces. In order to deal effectively with the new challenges facing the Baltic States after Russia's aggression against Ukraine in 2022, a comprehensive total defence approach may be crucial. This state of affairs should encourage the Baltic States to continue to develop further their efforts to implement elements of this concept.

wolno wywnioskować, że gotowość społeczeństwa państw bałtyckich do obrony swoich krajów nie jest do końca spójna. Ważne jest, aby obywatele każdego z tych państw na podobnie wysokim poziomie byli zaangażowani w obronność swojego kraju w sytuacji agresji. Mogłoby to w znacznym stopniu zwiększyć ich szansę na skuteczniejszą obronę.

Po agresji Rosji na Ukrainę w 2022 roku, wyzwaniem dla państw bałtyckich stała się potrzeba aktywnego wsparcia Ukrainy sprzętem wojskowym mimo o wiele mniejszych możliwości finansowych względem innych państw NATO. Państwa bałtyckie, jak na swoje możliwości, przekazują Ukrainie znaczne wsparcie. Są to na przykład śmigłowce wielozadaniowe Mi-8/17 czy artyleria holowana, taka jak D-30 i FH70. Procesy modernizacji państw bałtyckich oraz zakup nowego sprzętu pozwalają im na przekazanie śmigłowców Mi-8/17. Dodatkowo Estonia pozyskuje nowoczesne samobieżne armatohaubice K9A1, których liczba została zwiększona ostatnio do 42 sztuk. Pozwala to na przekazanie Ukrainie kolejnych holowanych systemów ciągnionych jak D-30 kal. 122 mm czy lepsze FH70 kal. 155 mm. Doszło również do przekazania przez Litwę w nowym pakiecie pomocy wojskowej dla Ukrainy kilkudziesięciu dział przeciwlotniczych Bofors L70 wraz z amunicją oraz śmigłowców wielozadaniowych Mi-8. Wartość tego pakietu wynosi około 125 mln euro. Łotwa postanowiła wesprzeć Ukrainę poprzez przekazanie 2 śmigłowców wielozadaniowych Mi-17, 10 naramiennych wyrzutni pocisków przeciwlotniczych bardzo krótkiego zasięgu (MANPADS) FIM-92 Stinger, 10 karabinów maszynowych oraz nieokreślonej liczby bezzałogowych statków powietrznych (Defence 24, 2023). Kraje bałtyckie z całych sił starają się wspierać Ukrainę pomimo ograniczonych możliwości w stosunku do innych bogatszych państw NATO. Dostrzegają one potrzebę podejmowania takich działań, ponieważ mają świadomość tego, że jeśli Ukraina ulegnie rosyjskiej napaści, to mogą stać się one kolejnym celem agresora.

Podsumowując, po agresji Rosji na Ukrainę w 2022 roku przed państwami bałtyckimi pojawiło się wiele nowych wyzwań. W celu poprawy bezpieczeństwa granic, bezpieczeństwa energetyc-

znego, cyberbezpieczeństwa oraz bezpieczeństwa wewnętrznego i narodowego kraje te musiały w krótkim czasie skutecznie przeciwdziałać zagrożeniom. Agresywna polityka rosyjska sprawia, że uzasadnionym postępowaniem w tej sytuacji staje się zwiększanie przez państwa bałtyckie wydatków na cele obronne oraz udoskonalanie sił zbrojnych. Aby skutecznie radzić sobie z nowymi wyzwaniem, które pojawiły się przed państwami bałtyckimi po agresji Rosji na Ukrainę w 2022 roku, kluczowe może okazać się zastosowanie kompleksowego podejścia do obrony totalnej. Taki stan rzeczy powinien skłaniać państwa bałtyckie do kontynuacji dalszego rozwoju działań na rzecz wdrażania elementów tej koncepcji.

Summary

A comprehensive system such as total defence covers not only the involvement of the armed forces but also the actions of society and various state institutions. The common rationale behind the Baltic States' decision to adopt the concept of total defence was the threat from Russia. The Baltic States were exposed to hybrid and conventional operations by Russia. The strategic location of the Baltic States and sharing a common border with Russia is a threat in itself. The Baltic States are also vulnerable to cyberattacks and foreign intelligence activities. Russia's rebuilding of spheres of influence is also worrying. For the Baltic States, the common premise of the total defence concept was the pursuit of national and regional security. However, despite the pursuit of common goals, the approach regarding the creation of total defence differed across the individual Baltic States. Lithuania's total defence concept was geared more towards the modernisation of the army, while Latvia and Estonia were geared towards engaging civilians, other services, as well as governmental and non-governmental organisations in total defence. Estonia has pursued cybersecurity to a greater extent compared to other countries. In order to implement the concept of total defence, the Baltic States have focused on engaging the armed forces, the public and state institutions in defence. Estonia was most successful in applying a comprehensive approach to

Podsumowanie

Kompleksowy system, jakim jest obrona totalna, obejmuje nie tylko zaangażowanie sił zbrojnych, ale również działania społeczeństwa i różnych instytucji państwowych. Wspólną przesłanką, dla której państwa bałtyckie postanowiły przyjąć koncepcję obrony totalnej, było zagrożenie ze strony Rosji. Państwa bałtyckie narażone były na działania hybrydowe i konwencjonalne ze strony Rosji. Strategiczne położenie państw bałtyckich oraz dzielenie wspólnej granicy z Rosją samo w sobie stanowi zagrożenie. Państwa bałtyckie narażone są również na cyberataki oraz działalność zagranicznego wywiadu. Niepokojące jest też odbudowywanie przez Rosję stref wpływów. Dla państw bałtyckich wspólnym założeniem koncepcji obrony totalnej było dążenie do zapewnienia bezpieczeństwa narodowego oraz regionu. Jednak pomimo dążenia do wspólnych celów, podejście dotyczące kreowania obrony totalnej w poszczególnych państwach bałtyckich różniło się. Założenia koncepcji obrony totalnej Litwy ukierunkowane były bardziej na modernizację armii, natomiast Łotwy i Estonii na zaangażowanie się w obronę totalną ludności cywilnej, innych służb oraz organizacji rządowych i pozarządowych. W porównaniu do innych państw, Estonia w szerszym zakresie dążyła do zwiększenia poziomu cyberbezpieczeństwa. W celu realizacji koncepcji obrony totalnej, państwa bałtyckie skupiły się na zaangażowaniu w obronność sił zbrojnych,

defence, as it sought to implement all the tenets of the total defence concept simultaneously. After Russia's aggression against Ukraine in 2022, the Baltic States faced new challenges in implementing the concept of total defence. These consisted of an increased defence spending and the need to ensure energy security. Due to the migration crisis on the border with Belarus, the Baltic States have also had to focus on improving border security. The higher number of cyberattacks in 2022 has prompted the Baltic States to modernise their methods of fighting cyber threats. Russia's aggression against Ukraine has prompted the Baltic States to increase the size of their armed forces and to modernise. The countries also focused on strengthening the cohesion of society and bringing support to Ukraine and its integrity. Three main conclusions can be detailed to sum it up. Firstly, in terms of adapting the concept of total defence to local needs, the Baltic States have applied the concept of total defence in response to Russian threats, but each has adapted it to their unique circumstances. The second conclusion focuses around responding to growing threats and enhancing security: in response to the Russian aggression against Ukraine and related challenges such as the migration crisis and cyberattacks, the Baltic States intensified various defence activities and thirdly, the effectiveness of comprehensive defence and regional solidarity in which Estonia was particularly effective in implementing all aspects of the total defence concept.

All three Baltic States focused on strengthening societal cohesion and on support for Ukraine, emphasising the value and the innovativeness of the total defence approach for national and regional security. Evidently, they are not confining themselves to merely sustaining existing operations, but rather are constantly developing their total defence.

społeczeństwa i instytucji państwowych. Najbardziej skuteczną w zastosowaniu kompleksowego podejścia do obronności była Estonia, ponieważ starała się realizować jednocześnie wszystkie założenia koncepcji obrony totalnej. Po agresji Rosji na Ukrainę w 2022 roku przed państwami bałtyckimi pojawiły się nowe wyzwania związane z implementacją koncepcji obrony totalnej. Było to zwiększenie wydatków na cele obronne oraz potrzeba zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego. Z powodu kryzysu migracyjnego na granicy z Białorusią, państwa bałtyckie musiały również skupić się na poprawie bezpieczeństwa granic. Większa liczba cyberataków w 2022 roku skłoniła państwa bałtyckie do zmodernizowania metod walki z cyberzagrożeniami. Agresja Rosji na Ukrainę wzbudziła w państwach bałtyckich potrzebę zwiększania liczebności sił zbrojnych i modernizacji. Kraje te skupiły się również na wzmacnianiu spójności społeczeństwa i niesieniu wsparcia dla Ukrainy i jej integralności. W podsumowaniu do końca można wyszczególnić trzy główne konkluzje. Po pierwsze, jeśli chodzi o dostosowanie koncepcji obrony totalnej do lokalnych potrzeb. Państwa bałtyckie zastosowały koncepcję obrony totalnej w odpowiedzi na rosyjskie zagrożenia, ale każde z nich dostosowało ją do swoich unikalnych warunków. Druga konkluzja dotyczy, reakcji na rosnące zagrożenia i zwiększenie bezpieczeństwa: w odpowiedzi na agresję Rosji na Ukrainę oraz związane z nią wyzwania, takie jak kryzys migracyjny i cyberataki, państwa bałtyckie zintensyfikowały różnorodne działania obronne i po trzecie skuteczność kompleksowej obronności i solidarność regionalna w której to Estonia była szczególnie skuteczna w implementacji wszystkich aspektów koncepcji obrony totalnej.

Wszystkie trzy kraje bałtyckie skupiły się na wzmacnianiu spójności społeczeństwa i wsparciu dla Ukrainy, podkreślając wartość i nowatorstwo podejścia obrony totalnej dla bezpieczeństwa narodowego i regionalnego. Ewidentnie nie ograniczają się jedynie do podtrzymywania istniejących działań, lecz ciągle rozwijają swoją obronę totalną.

Bibliography:

1. Business Insider. (2023). *Kraje bałtyckie szykują się do obrony. „Nie jesteśmy darmozjadami z amerykańskimi gwarancjami”*. Pobrane z: <https://businessinsider.com.pl/wiadomosci/kraje-baltyckie-nato-obawiajacie-ze-po-inwazji-rosji-na-ukraine-moga-byc-nastepni/g8crr9s> (dostęp: 09.02.2024).
2. Clausewitz, C. (2006). *On war*. s. 159-185. New York: Oxford University Press.
3. Kwaśniak, G. (2022). *Koncepcja Budowy Systemu Obrony Powszechnej RP*. s. 8.
4. Zapałowski, A. (2022). *Obrona totalna jako wyzwanie dla bezpieczeństwa Polski*. s.226-227. *Polityka i Społeczeństwo* 2(20) / 2022 DOI: 10.15584/polispol.2022.2.14
5. CRN. (2023). *17 rosyjskich grup atakuje kraje bałtyckie i Polskę. Hakerzy ze wschodu połączyli siły*. Pobrano z: <https://crn.pl/aktualnosci/17-rosyjskich-grup-atakuje-kraje-baltyckie-i-polske/> (dostęp: 12.02.2024).
6. Defence 24. (2022). *Jak Rosja może użyć broni atomowej [ANALIZA]*. Pobrane z: <https://defence24.pl/sily-zbrojne/jak-rosja-moze-uzyc-broni-atomowej-analiza> (dostęp: 15.02.2024).
7. Defence 24. (2020). *Obrona Totalna – jak zbudować społeczeństwo odporne na kryzys [OPINIA]*. Pobrane z: <https://defence24.pl/sily-zbrojne/obrona-totalna-jak-zbudowac-spolesczenstwo-odporne-na-kryzys-opinia> (dostęp: 12.02.2024).
8. Defence 24. (2023). *Bałtycki pakiet wsparcia dla Ukrainy*. Pobrane z: <https://defence24.pl/wojna-na-ukrainie-raport-specjalny-defence24/baltycki-pakiet-wsparcia-dla-ukrainy> (dostęp: 16.02.2024).
9. Defence 24. (2019). *Raport: Jak obronić państwa bałtyckie? Kluczowa rola Polski*. Pobrane z: <https://defence24.pl/sily-zbrojne/raport-jak-obronic-panstwa-baltyckie-kluczowa-rola-polski> (dostęp: 04.02.2024).
10. Dudzińska, K. (2018). *Estonia jako lider w zwiększaniu cyberbezpieczeństwa*. Pobrane z: https://www.pism.pl/publikacje/Estonia_jako_lider_w_zwi_kszaniu_cyberbezpieczenia (dostęp: 17.02.2024).
11. Dulić, T., Kostić, R. (2010). Yugoslavs in arms: Guerrilla tradition, total defence and the ethnic security dilemma. *Europe-Asia Studies*, t. 62, nr 7. s. 1051-1070.
12. Esti.pl. (2009). *Dni, które wstrząsnęły Estonią*. Pobrane z: <https://www.eesti.pl/dni-ktore-wstrzasnely-estonia-11963.html> (dostęp: 09.03.2024).
13. Hołdyńska, M. (2023). *Rozprawa doktorska: Przesmykowskie wykorzystywanie nielegalnej migracji do Unii Europejskiej po 2012 roku*. s. 144.
14. Institute for National Strategic Studies – INSS. (2020). *Baltics Left of Bang: Comprehensive Defense in the Baltic States*. s. 9. Pobrane z : <https://inss.ndu.edu/Portals/68/Documents/stratforum/SF-307.pdf> (dostęp: 07.03.2024).
15. Instytut Europy Środkowej. (2022). *Mniejszości rosyjskojęzyczne w państwach bałtyckich a agresja Rosji na Ukrainę*. Pobrane z: <https://ies.lublin.pl/komentarze/mniejszosci-rosyjskojezyczne-w-panstwach-baltyckich-a-agresja-rosji-na-ukraine/> (dostęp: 13.05.2024).
16. Instytut Europy Środkowej. (2023). *Co czeka region Morza Bałtyckiego w 2024 roku? Priorytety i wyzwania dla bezpieczeństwa*. Pobrane z: <https://ies.lublin.pl/komentarze/co-czeka-region-morza-baltyckiego-w-2024-roku-priorytety-i-wyzwania-dla-bezpieczenstwa/> (dostęp: 27.02.2024).
17. Instytut Europy Środkowej. (2023). *Estonia aktualizuje Koncepcję Bezpieczeństwa Narodowego*. Pobrane z: <https://ies.lublin.pl/komentarze/estonia-aktualizuje-koncepcje-bezpieczenstwa-narodowego/> (dostęp: 16.02.2024).
18. Instytut Europy Środkowej. (2023). *Pozamilitarny potencjał i gotowość społeczeństw do obrony narodowej w państwach bałtyckich*. Pobrane z: <https://ies.lublin.pl/komentarze/pozamilitarny-potencjal-i-gotowosc-spolesczenstw-do-obrony-narodowej-w-panstwach-baltyckich/> (dostęp: 16.02.2024).
19. Instytut Europy Środkowej. (2023). *Przesmyk suwalski: potencjał zagrożeń i napięcia*. Pobrane z: <https://ies.lublin.pl/komentarze/przesmyk-suwalski-potencjal-zagrozen-i-napiecia/> (dostęp: 19.02.2024).

20. Instytut Europy Środkowej. (2022). *Wyzwania energetyczne państw bałtyckich w 2022 roku*. Pobrane z: <https://ies.lublin.pl/komentarze/wyzwania-energetyczne-panstw-baltyckich-w-2022-roku/> (dostęp: 18.02.2024).
21. Kamiński, M. (2020). Obrona psychologiczna społeczeństwa w strategicznych dokumentach państwa na przykładzie Estonii. W: P. Pacek, M. A. Kamiński, D. Merecz (red.), *Psychological aspects of armed conflicts*, s. 100-112. Warszawa: Wydawnictwo Towarzystwa Wiedzy Obronnej.
22. Koncepcja Obrony Narodowej. (2020). Pobrane z: https://www.vestnesis-lv.translate.google.com/2020/186.7?_x_tr_sl=lv&_x_tr_tl=pl&_x_tr_hl=pl&_x_tr_pto=sc (dostęp: 28.01.2024).
23. Likumi. (2016). Komunikat Sejmu w sprawie zatwierdzenia Koncepcji Obrony Narodowej z dnia 16 czerwca 2016 roku. Pobrane z: https://likumi-lv.translate.google.com/ta/id/282964-par-valsts-aizsardzibas-koncepcijas-apstiprinasanu?_x_tr_sl=lv&_x_tr_tl=pl&_x_tr_hl=pl&_x_tr_pto=sc (dostęp: 29.01.2024).
24. Litewskie Narodowe Radio i Telewizja – LRT. (2023). *No total defence in sight: Lithuania's plans to prep society for war stall*. Pobrane z: <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1965174/no-total-defence-in-sight-lithuania-s-plans-to-prep-society-for-war-stall> (dostęp: 05.02.2024).
25. Marczuk, K., P. (2014). *Bezpieczeństwo funkcjonalne państw regionu Europy Północnej*. s. 36–37. Warszawa.
26. Ministerstwo Obrony. (2023). *Kompleksowa ochrona narodowa*. Pobrano z: <https://www.mod.gov.lv/lv/nozares-politika/visaptverosa-valsts-aizsardziba> (dostęp: 29.02.2023).
27. Ministry of Defence. (2019). *Comprehensive National Defence in Latvia*. Pobrane z: <https://www.mod.gov.lv/sites/mod/files/document/Comprehensive%20National%20Defence%20in%20Latvia.docx> (dostęp: 08.02.2024).
28. Ministry of Defence Republic Of Latvia. (2023). *The State Defence Concept*. s. 4-5. Pobrane z: <https://www.mod.gov.lv/sites/mod/files/document/The%20State%20Defence%20Concept%202023-2027.pdf> (dostęp: 25.01.2024).
29. Ministry of National Defence of the Republic of Lithuania. (2012). *The Military Strategy of the Republic of Lithuania*. s. 4-6. Pobrane z: <https://kam.lt/wp-content/uploads/2022/03/karine-strategija-en.pdf> (dostęp: 27.01.2024).
30. Narodowe Siły Zbrojne. (2018). Dowódca Gwardii Narodowej stanu Michigan przybył z wizytą na Łotwę. Pobrane z: <https://www.mil.lv/lv/zinas/vizite-latvija-ieradies-miciganas-nacionalas-gvardes-komandieris> (dostęp: 11.02.2024).
31. National Security Concept of Estonia. (2017). Pobrane z: https://kaitseministeerium.ee/sites/default/files/elfinder/article_files/national_security_concept_2017_0.pdf (dostęp: 11.02.2024).
32. Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Litwy. (2021). Pobrane z: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=124aazcfpq&actualEditionId=zDQFzPCLKi&documentId=TAIS.167925&category=TAD> (dostęp: 12.02.2024).
33. Ośrodek Studiów Wschodnich – OSW. (2022). Łotwa przywraca pobór do wojska. Pobrane z: <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2022-09-14/lotwa-przywraca-pobor-do-wojska> (dostęp: 12.02.2024).
34. Parafinowicz, R. (2017). The Military-Geographical Significance of the Suwałki Gap. *Security and Defence Quarterly* 2017; 17(4). s. 3-4.
35. Polski Instytut Spraw Międzynarodowych. (2018). Estonia jako lider w zwiększaniu cyberbezpieczeństwa. Pobrane z: https://www.pism.pl/publikacje/Estonia_jako_lider_w_zwi_kszaniu_cyberbezpiecstwa (dostęp: 30.01.2024).
36. Rzeczpospolita. (2022). *Pentagon: Rosja rozbudowuje swój arsenał jądrowy*. Pobrano z: <https://www.rp.pl/konflikty-zbrojne/art37584761-pentagon-rosja-rozbudowuje-swoj-arsenal-jadrowy> (dostęp: 01.03.2024).

37. Staśkiewicz, U. (2021). Organizacja obrony narodowej w wybranych państwach. Analiza porównawcza Estonii, Finlandii i Rosji. *Przegląd Wschodnioeuropejski*, t. 12, z. 1, s. 141. DOI: 10.31648/pw.6466.
38. Stop Fake PL. (2023). *Cyberbezpieczeństwo w państwach bałtyckich w obliczu wojny rosyjsko-ukraińskiej*. Pobrane z: <https://www.stopfake.org/pl/cyberbezpieczenstwo-w-panstwach-baltyckich-w-obliczu-wojny-rosyjsko-ukrainskiej/> (dostęp: 01.03.2024).
39. Thales. (2023). Pobrane z: https://www.thalesgroup.com/pl/hwl-alalm/security/press_release/od-ukrainy-po-cala-europe-cyberkonflikt-osiaga-punkt-zwrotny (dostęp: 02.03.2024).
40. The International Centre for Defence and Security – ICDS. (2023). *We must invest more time; resources; and effort in our security*. Pobrane z: <https://icds.ee/en/we-must-invest-more-time-resources-and-effort-in-our-security/> (dostęp: 02.03.2024).
41. The military strategy of the Republic of Lithuania approved by the order No. V-252 of the Minister of National Defence of the Republic of Lithuania. (2016). Pobrane z: <http://mepoforum.sk/wp-content/uploads/2018/04/Military-Strategy-Lithuania-2016.pdf> (dostęp: 03.03.2024).
42. TVN 24 BiS. (2023). Łotwa przywraca obowiązkową służbę wojskową. Pobrane z: <https://tvn24.pl/swiat/lotwa-przywraca-obowiazkowa-sluzbe-wojskowa-6887879> (dostęp: 06.02.2024).
43. Ukrainer. (2023), *Imperialna choroba Rosji*. Pobrane z: <https://www.ukrainer.net/imperialna-choroba-rosji/> (dostęp: 12.02.2024).
44. Ustawa o Unii Obronnej z dnia 28 lutego 2013 roku. Pobrane z: <https://www.riigiteataja.ee/akt/120032013001> (dostęp: 12.02.2024).
45. Wnp.pl. (2024). *Estonia: Luksemburg zapłaci za renowację bazy goszczącej polskich lotników*. Pobrane z: <https://www.wnp.pl/rynki-zagraniczne/estonia-luksemburg-zaplaci-za-renowacje-bazy-goszczacej-polskich-lotnikow,800539.html> (dostęp: 21.02.2024).
46. Wojska Obrony Terytorialnej – WOT. (2021). *Razem silniejsi*. Pobrane z: <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje/705042/razem-silniejsi> (dostęp: 04.02.2024).
47. Zespół Badań i analiz Militarynych. (2018). Pobrane z: <https://zbiam.pl/artykuly/litwa-coraz-silniejszy-element-wschodniej-flanki-nato/> (dostęp: 28.01.2024).
48. Zemgales, Zinas. (2023). *30 listopada młodzi strażnicy proszeni są o przybycie do placówek oświatowych w mundurach*. Pobrane z: https://zz.lv/30-novembri-jaunsargus-aicina-ierasties-macibu-iestades-formasterpa/#google_vignette (dostęp: 18.02.2024).